

Společenské náklady jako kritérium pro stanovení výše spotřební daně na alkohol

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. Ing. Petr David, Ph.D.

Bc. Drahoš Šíkola

Brno 2015

Poděkování

Velice rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu své diplomové práce panu doc. Ing. Petru Davidovi, Ph.D. za odborné vedení práce, cenné rady a připomínky, přátelský přístup a v neposlední řadě i za projevenou důvěru při tvorbě této diplomové práce.

Zároveň bych chtěl také poděkovat své rodině a přítelkyni, neboť mi byli oporou nejen při psaní této diplomové práce, ale i během celého studia na Mendelově univerzitě.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Společenské náklady jako kritérium pro stanovení výše spotřební daně na alkohol** **Společenské náklady jako kritérium pro stanovení výše spotřební daně na alkohol**

vypracoval samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 22. května 2015

Abstract

ŠIKOLA, D. *Social cost as a criterion for determining the amount of excise duty on alcohol.* Diploma thesis. Brno, 2015.

This thesis is focused on assesment of alcohol excise duty based on social cost of harmful alcohol consumption. The thesis is based on a comparision of those social cost with tax revenues of excise duty. Based on the difference between those two values, different approaches are enumerated to increase desirable excise duty rates. Different variants are proposed there to cover above mentioned costs from alcoholic drinks equally and also with price advantage for particular drinks. Concurrently, a solution is outlined for a change of taxes after inclusion of an amount of colletction of value added tax derived from excise duty into a calculation. Based on the calculation, recommendations are proposed to change current rates of excise duty.

Keywords

Social cost, excise duty, alcohol, financial rehabilitation funkcion of tax

Abstrakt

ŠIKOLA, D. *Společenské náklady jako kritérium pro stanovení výše spotřební daně na alkohol.* Diplomová práce. Brno, 2015.

Tato diplomová práce je zaměřena na stanovení výše sazeb spotřebních daní z alkoholu na základě společenských nákladů vzniklých škodlivou spotřebou alkoholu. Diplomová práce vychází z porovnání těchto společenských nákladů s daňovým inkasem ze spotřebních daní. Na základě zjištěného rozdílu mezi těmito hodnotami uvádí možné přístupy, jak stanovit potřebnou výši sazeb spotřebních daní. Jsou zde navržené varianty, kdy by se na úhradě zmíněných nákladů měly podílet veškeré alkoholické nápoje stejně tak jako kdyby měla být zohledněna současná daňová zvýhodnění jednotlivých alkoholických nápojů. Současně je nastíněno řešení, jak by se měly spotřební daně změnit, pokud by byla do výpočtů zahrnuta i ta část inkasa z daně z přidané hodnoty, která vychází ze spotřebních daní.

Na základě výpočtů jsou následně navržena doporučení ke změnám stávajících sazeb spotřebních daní.

Klíčová slova

Společenské náklady, spotřební daně, alkohol, sanační funkce daní

Obsah

1	Úvod	11
2	Cíl práce	13
3	Historické pozadí alkoholu	15
4	Společenské náklady	18
4.1	Společenské náklady způsobené spotřebou alkoholu	19
4.1.1	Účinky alkoholu a problémy s ním spojené	19
4.1.2	Rozdělení společenských nákladů způsobené spotřebou alkoholu ...	20
4.2	Možné nápravy řešení externalit	22
4.2.1	Soukromé přístupy k řešení externalit	23
4.2.2	Vládní přístupy k řešení externalit.....	24
5	Spotřební daně z alkoholu	27
5.1	Historie daní ze spotřeby	27
5.2	Charakteristika a klasifikace spotřebních daní z alkoholu	29
5.3	Funkce spotřebních daní z alkoholu	32
6	Analýza legislativního rámce v oblasti zdaňování lihových výrobků	36
6.1	Zdanění lihu.....	37
6.2	Zdanění piva.....	41
6.3	Zdanění vína a meziproductů.....	43
6.4	Srovnání inkasa ze spotřebních daní z lihovin se spotřebou lihovin.....	45
7	Studie zaměřené na společenské náklady vzniklé spotřebou alkoholu	47
8	Metodika	50
9	Výpočty	55
9.1	Vstupní údaje k výpočtům.....	55
9.1.1	Inkaso spotřební daně z alkoholu	55

9.1.2	Spotřeba ethanolu.....	56
9.1.3	Společenské náklady způsobené spotřebou alkoholu	57
9.2	Výpočet sazeb bez zahrnutí inkasa DPH ze spotřebních daní	58
9.2.1	Zvýšení základní sazby z lihu	59
9.2.2	Zdanění veškerého alkoholu.....	61
9.3	Výpočet sazeb se zahrnutím inkasa DPH ze spotřebních daní.....	64
9.3.1	Zvýšení základní sazby z lihu	65
9.3.2	Zdanění veškerého alkoholu.....	66
10	Diskuze výsledků	70
11	Závěr	72
12	Literatura	74
A	Příloha - seznam zkratek	80

Seznam obrázků

Obrázek 1: Členění společenských nákladů	21
Obrázek 2: : Rozdělení daní dle jejich vazby na důchod poplatníka	30

Seznam tabulek

Tabulka 1: Sazby daně z lihu.....	38
Tabulka 2: Srovnání zdanění lihu v zemích EU	40
Tabulka 3: Sazby daně z piva	42
Tabulka 4: Sazba daně dle charakteru výrobku	44
Tabulka 5: Inkaso spotřebních daní z alkoholu rozdělené dle typu alkoholických nápojů	55
Tabulka 6: Absolutní a relativní rozložení spotřeby ethanolu z jednotlivých druhů alkoholických nápojů v letech 2013-2006	56
Tabulka 7: Výpočet společenských nákladů připadající na hl ethanolu v Kč.....	57
Tabulka 8: Společenské náklady rozdělené dle spotřeby jednotlivých alkoholických nápojů v letech 2013-2006	58
Tabulka 9: Výpočet neuhrazených společenských nákladů způsobených spotřebou alkoholu v letech 2013 - 2006	59
Tabulka 10: Výpočet navýšení spotřební daně z lihu, bez změny sazby vztahující se na líh z pěstitelských palíren.....	60
Tabulka 11: Kontrolní výpočet po změně sazby daně z lihu, beze změny sazby daně z lihu z PP	60
Tabulka 12: Výpočet navýšení všech spotřebních daní z alkoholu	62
Tabulka 13: Kontrolní výpočet - navýšení všech spotřebních daní z alkoholu ..	63
Tabulka 14: Výpočet neuhrazených společenských nákladů způsobených spotřebou alkoholu po zahrnutí výnosu z DPH ze SPD	64
Tabulka 15: Výpočet navýšení spotřební daně z lihu, bez změny sazby vztahující se na líh z pěstitelských palíren, se zahrnutím DPH ze spotřebních daní.....	65
Tabulka 16: Kontrolní výpočet po změně sazby daně na líh, se zachováním sazby daně pro líh z PP	66
Tabulka 17: Výpočet navýšení spotřebních daní se zohledněním výnosu z DPH ze spotřebních daní.....	67
Tabulka 18: Kontrolní výpočet - navýšení všech spotřebních daní se zohledněním výnosu DPH ze SPD	68
Tabulka 19: Kontrolní výpočet při uvalení jednotné sazby ze spotřeby ethanolu se zahrnutím DPH ze spotřebních daní.....	69

1 Úvod

Konzumace alkoholu i s negativními dopady, které se k ní váží, se v dnešní době stala součástí běžného života většiny obyvatel. Hanson (1995) dokonce tvrdí, že alkohol hraje v mnoha případech důležitou roli ve zvyšování kvality života mezi lidmi po celém světě nejenom v dnešní době, ale i v minulosti. Společnosti, které jsou s alkoholem silně provázány, pak představují především Evropa spolu se Severní Amerikou. Konzumace alkoholu se zde postupně stala natolik důležitou v našich životech, že je spojována i s mnohými kulturními tradicemi či zvyklostmi. Mimo to poskytuje průmysl s alkoholovými výrobky, který je reprezentován množstvím pivovarů, palíren a vinařství, nemalé množství zaměstnaneckých pozic. Když se pak ještě připočte značná reklama alkoholických nápojů, není divu, že je alkohol vnímán spíše pozitivně, a i přesto, že je konzumován ve větší míře, je tolerován. Případné problémy spojené například s alkoholismem jsou tak přehlíženy a v některých případech i neřešeny.

Česká republika patří dlouhodobě k největším spotřebitelům alkoholu v přepočtu na počet obyvatel. Čistého alkoholu se zde ročně vypije v průměru 13 litrů na osobu. 54 % z tohoto množství připadá na pivo, 26 % představuje tvrdý alkohol a zbylých 20 % připadá na víno (WHO, 2014). Lze předpokládat, že nemalá část je zkonsumována i turisty a to hlavně v případě piva, avšak i přesto je samotná spotřeba Čechů vysoká. WHO (2014) také uvádí, že závislých na alkoholu je v České republice 2,6 % z celkové populace. Alarmující zjištění pak představují statistiky dle Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) (Chomynová a kol., 2014), kde autoři této studie uvádí, že 93,1% šestnáctiletých studentů pilo alkohol v posledních dvanácti měsících a 79 % v posledních třiceti dnech. Z uvedeného tedy vyplývá, že vzorce pro konzumaci alkoholu si vytváří nezanedbatelná část mladistvých, což se u této generace pravděpodobně promítne až v pozdějším věku a to i s následky, které z požívání alkoholu vyplývají.

Naskýtá se tedy otázka, zda by nebylo pro společnost lepší alkohol plně zakázat a předejít tak jeho negativním důsledkům. Tuto ideu se snažili prosadit v historii už několikrát, nejznámější je pravděpodobně prohibice alkoholu ve Spojených Státech Amerických ve 20. letech 20. století. Namísto snížení konzumace alkoholu se však spotřeba americké společnosti zvýšila a zároveň se pašování alkoholu stalo výnosným byznysem pro místní mafie (Maisto a kol., 2015).

Relativně vhodným řešením se tak stala regulace alkoholu zatížením daní. Tím tak na jedné straně klesá snadná dostupnost a nadměrná spotřeba a na druhé straně se pak vybírají prostředky, které mohou následně posloužit k uhrazení vzniklých společenských nákladů při konzumaci alkoholu.

To, že alkohol nepředstavuje pouhý doplněk českých tradic, ale že jej provází i řada negativních projevů, si začíná uvědomovat už i vláda. Ta totiž zrevidovala problematiku konzumace alkoholu a začlenila ji do stejného strategického dokumentu (Vláda České republiky, 2015), který řeší problematiku legálních a nelegálních drog a závislostního chování. Alkoholu se tím prisuzuje větší závažnost a projevuje se tak snaha řešit tuto problematiku.

Avšak předpokladem pro zajištění efektivního boje proti dopadům konzumace alkoholu je dostatek prostředků na jejich financování. Zda jsou tyto prostředky vybrané z daní dostatečné či nikoliv, by mělo vyplynout z této diplomové práce.

2 Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce je určit, jakým způsobem nastavit zdanění alkoholu v České republice, aby inkaso ze spotřebních daní z alkoholu pokrylo společenské náklady způsobené škodlivou spotřebou lihovin.

Cílem také je, na základě porovnání výše inkasa ze spotřebních daní z alkoholických výrobků se společenskými náklady, posoudit potřebu navýšení těchto daní. Lze totiž předpokládat, že tyto společenské náklady budou značně vysoké a v tom případě je nezbytné zajistit prostředky, které by je uhradily. Přirozeně se naskýtá možnost hradit tyto prostředky ze zdanění těch výrobků, které jsou spojené se škodlivou spotřebou.

Dalším cílem práce je na základě vybraných odborných studií vytvořit kvalifikovaný odhad společenských nákladů, které vznikají v České republice při spotřebě alkoholu. Tento krok je nezbytný pro určení minimální částky, kterou by selektivní spotřební daně měly být schopny vybrat, pokud by náklady škodlivé spotřeby měly být hrazeny z těchto daní. Předpokladem k dosažení tohoto cíle bude identifikace dosavadních přístupů ke stanovení společenských nákladů škodlivé spotřeby, dle soudobých odborných článků, zabývajících se tímto tématem.

Následně pak bude potřeba porovnat vzniklé společenské náklady s inkasem spotřební daně z lihu. Na základě tohoto kroku bude ověřen předpoklad, že inkaso nedosahuje dostatečné výše k uhrazení nákladů. Pokud bude tento předpoklad potvrzen, bude pro tuto diplomovou práci nezbytné splnit další cíl. Tím je formulování návrhů na legislativní úpravy zákona na zdanění lihu tak, aby došlo k ideální daňové zátěži spotřebitelů a zároveň k tvorbě dostatečných prostředků pro vládu, aby z nich mohly být pokryty náklady škodlivé spotřeby z konzumace alkoholu. Funkčnost navržených legislativních úprav pak bude teoreticky ověřena výpočty.

Pro tuto práci je nutné přijmout zjednodušení problematiky v tom smyslu, že inkaso spotřební daně z lihovin slouží k uhrazení vzniklých nákladů škodlivé spotřeby. Nebude se tedy počítat s tím, že by inkaso z této daně mělo sloužit k financování i jiných záměrů vlády.

K výše uvedeným cílům bude také potřebné vykonat i dva dílčí cíle. Tyto dílčí cíle by měly přispět k hlubšímu pochopení dané problematiky. Především by se mělo jednat o definování pojmů a předpokladů používaných v této práci z odborné literatury. Jednat se bude o pojmy vztahující se k problematice spo-

třebních daní a společenských nákladů. Dále pak bude analyzován legislativní rámec, na základě kterého jsou v České republice zdaňovány lihové produkty.

Práce by měla odpovědět na tyto výzkumné otázky:

- *V jaké výši stanovit společenské náklady ze spotřeby lihovin v České republice na základě dosavadních přístupů?*
- *Jak se liší tyto společenské náklady a inkaso spotřebních daní z alkoholu?*
- *Jaké jsou možnosti v nastavení legislativního rámce zdanění lihovin v důsledku zjištěných výsledků?*
- *Jsou tyto formulované návrhy teoreticky funkční?*

Závěrem by měla být prodiskutována možná realizovatelnost formulovaných návrhů na úpravu zdanění lihovin.

3 Historické pozadí alkoholu

Ačkoliv je možné alkohol vyrábět synteticky, pro konzumaci se používá výhradně alkohol vzniklý kvašením roztoků obsahujících sacharidy pomocí kvasinek. Jak uvádí Arnold (2005), alkoholické nápoje lidé vyráběli a konzumovali už v době neolitu. Gately (2008) je v datování prvních zkušeností s alkoholem o něco přesnější, patrné známky o přípravě alkoholu připisuje do období kolem 8 000 př. n. l. Jednalo se o území dnešní Číny a Egyptu a první nápoje byly ze zkvašeného obilí, divoké vinné révy anebo medu smíchaného s vodou. Tyto první nápoje pak mohli pít pouze vyvolení ze společnosti, při výjimečných událostech, spojovaných hlavně s náboženstvím. Dle Jenče (1998), byly nalezeny důkazy potvrzující přípravu vína kolem roku 3 500 př. n. l. Pěstování vinné révy za tímto účelem výroby vína se poté rozšířilo do celé oblasti Středozeří.

Vývoj piva byl spojen s výrobou chleba, neboť se oba tyto produkty vyrábí ze stejných surovin. Prvními, kdo pivo připravovali, byli nejspíš obyvatelé starověkého Egypta. Tyto počátky lze datovat do období mezi 6 000 až 5 000 let př. n. l. První piva se vyráběla z ječmene, který se nejdříve nechal vyklíčit v kamenných nádobách. Po vyklíčení se ječmen usušil a rozemlel, aby se z něj dále mohlo udělat těsto. Takto udělané těsto bylo dále upečeno, z čehož vznikl bochník, který se na závěr namočil a nechal v nádobách prokvasit (Maisto a kol., 2015).

První destilace pak proběhla v Indii už kolem roku 800 př. n. l., kde se destilovala zkvašená rýže a ječmen. Cílem bylo dosáhnout vyššího podílu alkoholu v samotném nápoji, neboť při běžném kvašení není možné přesáhnout hranici cca 15 % objemového alkoholu. Vyšší koncentrace alkoholu totiž působí na kvasinky toxicky a zabíjí je. Samotný proces destilace byl ale zdokumentován až kolem roku 1 100 v Itálii při destilaci vína. Získaný výsledek byl považován za extrahovanou duši vína a sloužil pouze k lékařským účelům (Rose, 2011).

Engs (1995) uvádí, že se v počátcích Římské říše prosazovala střídmost v konzumaci vína. Nicméně pravděpodobně pod vlivem zvyšujícího se stresu docházelo ke stále většímu pití vína, což bylo počátkem dnešních vzorců pití vína ve Středozeří. Protipólem byly severoevropské a středoevropské národy, reprezentované Galy, Kelty, Germány a Slovany. Tyto národy naopak holdovaly především pivu, cideru a medovině.

Zajímavý je pak přístup k alkoholu třech hlavních náboženství v Evropě. V islámu je alkohol zakázán už samotným prorokem Mohamedem, jelikož alkohol negativně působí na logické uvažování a chování lidí. Lze konstatovat, že tento zákaz je do dnešní doby uznáván a stále platí. Na druhé straně křesťanství a judaismus alkohol přímo nezakazují, varují pouze před jeho požíváním ve větším množství. Víno je dokonce nesčetněkrát zmíněno v Bibli ve Starém i Novém zákoně, kde hraje velkou roli v symbolice křesťanství.

Jelikož se alkohol mohl dle křesťanství běžně konzumovat, pivovary a vinice tvořily nedílné součásti středověkých klášterů a pomáhaly zajišťovat financování církví. Kláštery se v této době zapřičinily i o vylepšení receptur výroby piva. Od 12. století se pak do výroby začala zapojovat i města, která k tomuto účelu dostala povolení od panovníka (Hanson, 1995).

Nicméně s rostoucími zkušenostmi a vědomostmi o účincích alkoholu se alkohol začal používat i k dalším účelům než jen ke konzumaci. Šlo hlavně o využití v medicíně, kdy alkohol sloužil jako přípravek k tlumení bolesti a jako anestetikum během a po operacích. Tyto praktiky se datují do období 15. a 16. století. Avšak tím, jak se alkohol stával dostupným v celé řadě evropských zemí, začaly se objevovat závažnější problémy s ním spojené. Od roku 1550 se začíná popisovat široce rozšířené opilství, které postihovalo Anglii (Rose, 2011). Problémy se začaly umocňovat s průmyslovou revolucí, kdy byl alkohol velice dostupný a alkoholismu začala propadat především chudší vrstva společnosti. Alkohol tím postupně ztrácel punc luxusu majetné vrstvy a vznikající problémy s ním spojené bylo potřeba začít řešit (Anderson a Baumberg, 2006). Zasáhnout tedy musel stát, který začal přísněji postihovat případy opilství, dále pak omezil výrobu a prodej alkoholu a především zvedl daně uvalené na alkohol proto, aby nebyl tak dostupný ke každodenní spotřebě jako dříve (Rose, 2011). V anglicky mluvících zemích a severských státech se také začala prosazovat hnutí, která prokazovala značné nebo úplné omezení alkoholu. Což se nakonec i podařilo ve Finsku, Rusku a především USA, neboť zde byla tato hnutí nejsilnější. Tyto restriktce a prohibice v alkoholu ale vedly k rozmachu černého trhu a spotřeba příliš neklesala (Anderson a Baumberg, 2006).

Snad proto si vlády uvědomily, že zcela zakázat alkohol je téměř nemožné, a proto se vydaly cestou umírněné regulace, kde se za pomoci zákonů snaží řídit výrobu, distribuci a především spotřebu cestou zdanění, ze kterého navíc plynou do státního rozpočtu nemalé prostředky. Tento přístup je uplatňován

i v České republice. O jejím legislativním rámci věnujícím se zdaňování alkoholu pojednává samostatná kapitola.

4 Společenské náklady

Důležitým pojmem, který je nezbytné objasnit pro tuto práci, jsou společenské náklady. Pojem je silně spjat s teorií externalit, ze které vychází. Jurečka (2010) uvádí, že společenské náklady mohou být charakterizovány jako součet soukromých a externích nákladů. Termín soukromé náklady znamená takové náklady, které jsou vynaložené firmou či spotřebitelem při výrobě nebo spotřebě určitého statku a jsou tedy zaplacené tím subjektem, který je vyvolal. Naopak externí náklady neboli negativní externality, představují takové náklady, které se vyskytnou při výrobě či spotřebě určitého statku.

Příkladem pro snazší pochopení může být výroba elektrické energie v tepelné elektrárně. Elektrárna, která vyrábí elektřinu, má svoje náklady jako jsou např. energie, uhlí, potřebné při výrobě elektřiny, nebo náklady na mzdy pracovníků. Avšak při samotné výrobě elektřiny elektrárna způsobuje znečištění ovzduší oxidem siřičitým, který následně způsobuje kyselé deště v širokém okolí. Kvůli nim potom trpí lesy, které i odumírají. Majitelům lesů tak vznikají škody z poničení lesa a dřevo z těchto stromů nelze využít takovým způsobem, jakým by si majitelé lesů přáli. Les je navíc oblíbenou houbařskou lokalitou, kam chodí hodně houbařů. Protože ale les zaniká, přicházejí i houbaři o zajímavou houbařskou lokalitu. Jak majitelům lesů, tak houbařům vznikly náklady, které by bez činnosti elektrárny běžně nenastaly. Tyto náklady však namísto elektrárny nesou samotní vlastníci a houbaři, dochází tedy k externalizaci nákladů.

Nutno ale podotknout, že pojmy negativní externality a společenské náklady bývají v dnešní době často ztotožňovány. Přičemž lze vyzorovat, že v soudobých studiích dochází především k nahrazování pojmu negativní externalita za pojem společenské náklady.

Jak uvádí Holman a kol. (2001), ekonomii obohatil o teorii externalit Arthur Cecil Pigou ve své teorii blahobytu, kde od sebe odlišil soukromé a společenské náklady, jakož i soukromý a společenský užitek. Pigou si totiž uvědomoval řadu situací, při kterých nedocházelo k optimální alokaci zdrojů z důvodů externalit, a proto také navrhl řešení, díky kterému by došlo k zaplnění mezery mezi soukromými a společenskými náklady, a to za pomoci daní.

Dle Jurečky (2010), tak z této teorie vznikly dva pojmy – pozitivní a negativní externalita, které mají svůj základ v nefungujícím tržním mechanismu.

Jako negativní externalitu označuje situaci, při které ekonomické subjekty přenášejí náklady ze své činnosti na ostatní, aniž by je kompenzovaly. Autor uvádí, že se však nemusí vždy jednat jen o finanční náklady, ale také snížení blahobytu a komfortu, či jiné vzniklé situace, které si samy nezpůsobily. Při působení tržního mechanismu se tedy část nákladů z výroby nebo spotřeby ocitá mimo jeho rámec. Na druhé straně však stojí pozitivní externality, které představují pozitivní výnos z činnosti jiného ekonomického subjektu, aniž by byl tento výnos zaplacen profitující stranou. Přičemž výnos opět nemusí představovat pouze finance, ale třeba jen zlepšení psychické pohody nebo blahobytu obecně.

4.1 Společenské náklady způsobené spotřebou alkoholu

Konzumace alkoholu je v dnešní společnosti velmi oblíbená. Alkohol je vyhledáván především pro své účinky na lidský organismus. Dle Kelblové (1996) se při vypití alkoholového nápoje dostavuje opilost, kterou doprovází příjemné stavy. Ty však při větších dávkách mohou přejít na nevolnost až otravu. Přesto se pití alkoholu stalo běžnou praxí každodenního života.

4.1.1 Účinky alkoholu a problémy s ním spojené

Jak uvádí Rose (2001), alkohol má mezi rekreačními drogami specifické postavení. Konzumenty lze totiž rozdělit do dvou skupin. V té první se nachází lidé, kteří mají z požívání alkoholu potěšení a jsou schopni se pod vlivem chovat tak, aby nezranili sebe nebo ostatní. Druhou skupinou pak představují konzumenti, kteří si na alkoholu vytvoří závislost. Ta pak samozřejmě znamená problém nejenom pro ně samotné, ale i pro jejich rodiny a společnost, ve které žijí. Do takového stavu se dostává zhruba 15 % konzumentů.

Odborníci z Mayo Clinic (2015) pak uvádí, že existují rizikové faktory, které na alkoholismus mají vliv. Jsou jimi především:

- pravidelné a dlouhodobé pití alkoholu,
- věk,
- rodinná anamnéza,
- deprese nebo jiné mentální potíže,
- vliv sociálních a kulturních faktorů,
- požívání léků v průběhu konzumace alkoholu.

WORLD HEALTH ORGANIZATION (dále jen „WHO“, 2015) uvádí, že se v Evropě zkonsumuje nejvíce alkoholu na světě. Naopak nejméně se spotřebovává v zemích, kde hraje náboženství (především islám) důležitou roli v běžném životě. Evropané se svojí vysokou spotřebou alkoholu vystavují většímu riziku závislosti a také škodlivým dopadům na jejich zdraví. Psychiatrická nemocnice v Kroměříži na svých webových stránkách (2015) uvádí celou řadu nemocí, na které má vliv nadměrné pití alkoholu. Jednat se tak může např. o deprese, záchvaty s křečemi i u lidí, kteří netrpí epilepsií, vzhledem k negativnímu vlivu alkoholu na nervovou soustavu může také způsobit tzv. alkoholickou neuropatii, která má mnoho projevů. Dále dochází ke ztukovatění jater, což může vést až k cirhóze. Ohrožen bývá také žaludek a slinivka, které jsou náchylnější k zánětům. V případě slinivky může dojít až ke chronické pankreatitidě. Svůj vliv má alkohol i na řadu typů rakoviny, poněvadž se při jeho odbourávání v těle vytváří karcinogenní acetaldehyd. Alkohol může stát za rakovinou úst, jícnu, hltanu, hrtanu a hlasivek, jater, prsou i střev. Vyskytovat se pak mohou i problémy s imunitním systémem, erekcí, vyšším krevním tlakem či poruchy srdečního rytmu. Pokud alkohol požívá i těhotná žena, hrozí, že se u jejího dítěte vyskytne fetální alkoholový syndrom, projevující se např. poruchou růstu a poruchou centrální nervové soustavy.

WHO (2015) dále připisuje alkoholismu i další problémy než jen potíže se zdravím konzumenta. Jde o špatné vztahy v rodinách, s přáteli a kolegy. Mimo jiné pak alkohol stojí za celou řadou úmyslných a neúmyslných ublížení na zdraví, včetně těch, které jsou způsobeny silničními a dopravními nehodami. Alkohol je také často doprovázen násilím, vraždami a sebevraždami.

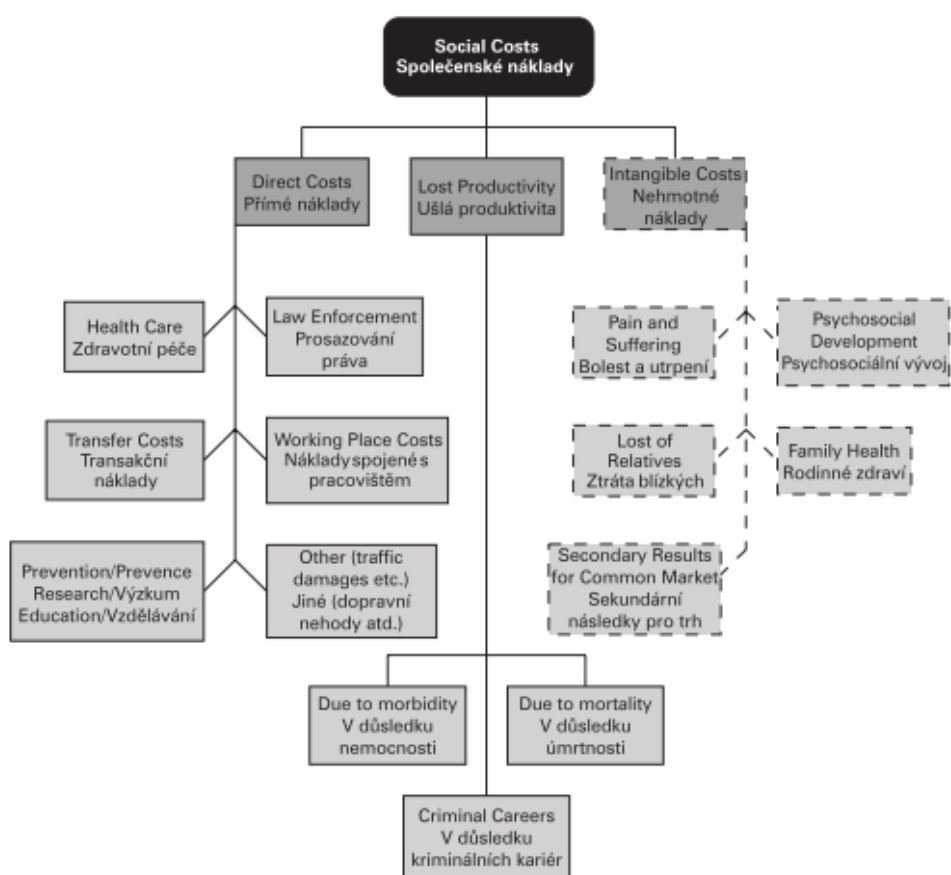
4.1.2 Rozdělení společenských nákladů způsobené spotřebou alkoholu

Jak je tedy patrné, alkohol dokáže způsobit problémy v celé řadě oblastí každodenního života. Cnossen (2005) náklady škodlivé spotřeby kategorizuje do tří základních skupin. Do první spadají přímé náklady, které představují externality dopadající na ostatní, často pak na rodinné členy. Pod tímto si lze představit škody vzniklé na majetku, různá zranění, utrpené bolesti a stres. Dále to jsou oběti dopravních nehod nebo násilí provedené podnapilými. Do druhé kategorie by pak byly zařazeny náklady, které musí nést celá společnost. Jedná se hlavně o použití veřejných prostředků na lékařskou péči, která je poskytnuta pro pacienty mající problém s alkoholem. Zde mají velkou roli i zdravotní pojišťovny, které platí za externality způsobené alkoholem a zároveň se snaží těmto

nákladům předejít preventivními programy. Zdravotní pojišťovny tak mohou poskytovat nezbytné informace pro kalkulaci společenských nákladů. Poslední skupinou pak dle autora představují externí náklady, které se projeví skrze daňový systém. Tím je myšlena především ztráta z příjmů z produktivity pracovníků a ztráta vzniklá využitím nemocenských dovolených.

Zábranský (2011) dělí společenské náklady podle jejich způsobu vzniku na přímé a nepřímé. Uvádí, že pro přímé náklady je typické, že představují všechny takové náklady, které jsou v oblasti návykových látek vynaloženy za jiným účelem, než by mělo být obstarání samotné návykové látky. Naproti tomu nepřímé náklady jsou postavené na vyčíslení škod vzniklých v důsledku morbidity a mortality. Mohou zde být zahrnuty i tzv. nehmotné náklady, které reprezentují např. prožitou bolest.

Obrázek 1: Členění společenských nákladů

Zdroj: Zábranský (2011)

Jak lze vypořádat z obrázku Členění společenských nákladů, společenské náklady, bez ohledu na to, zda se jedná o přímé nebo nepřímé náklady, lze členit i na další tři podmnožiny. Autor (Zábranský, 2011) tyto náklady člení na náklady na zdravotnictví, prosazování práva a jiné. K přímým nákladům na zdravotnictví v souvislosti s alkoholem je možné zahrnout náklady na služby pro konzumenty alkoholických nápojů, léčby závislostí alkoholiků a nakonec i léčby stavů a nemocí, které jsou způsobené alkoholem. Přímé náklady na prosazování práva pak představují ty náklady, které lze přiřadit na výkony policie, soudů, státního zastupitelství nebo vězení. Pod kategorií jiné pak lze přiřadit ty přímé náklady, které byly vynaloženy na výzkum a prevenci alkoholismu, vzniklé škody jako např. dopravní nehody způsobené pod vlivem alkoholu a transakční náklady.

Nepřímé náklady na zdravotnictví znamenají náklady spojené s morbiditou a mortalitou. Do výpočtů morbidity vstupuje čas strávený v léčbě, neschopnosti a absence v zaměstnání. Náklady mortality pak značí ztracená léta života, tedy ta léta, o která spotřebitel přišel v důsledku své konzumace alkoholu. Kategorie prosazování práva v nepřímých nákladech vyčísluje škody, které lze přiřadit ke kriminální kariéře a morbiditou a mortalitou, tentokrát spojenou s oběťmi osob pod vlivem alkoholu. Snížená produktivita na pracovišti je pak poslední položkou, kterou je možné přiřadit do jiných nepřímých nákladů.

Z výčtu jednotlivých přímých a nepřímých nákladů je tedy zřejmé, že spotřebou alkoholu vznikají v součtu nemalé společenské náklady, pro jejichž pokrytí je nutné vynaložit velké úsilí a hlavně najít a vhodně odčerpat z ekonomiky finanční prostředky. Možnosti, jak řešit tuto problematiku jsou nastíněny v následujícím textu.

4.2 Možné nápravy řešení externalit

Při posuzování důsledků externalit je důležitá skutečnost, že se na trhu nesměňují statky jako takové, ale vlastnická práva k těmto statkům. Znamená to tedy, že externality představují určitou formu porušení něčího práva (Duchoň, 2010).

Do současné doby vzniklo několik přístupů, jakým způsobem externality zakomponovat do trhu. Obecně lze nápravy externalit rozdělit do dvou skupin. První, která je vhodná pro malý počet zúčastněných, představuje soukromé způsoby řešení. Pod tuto skupinu tak lze zařadit vymezení vlastnických práv, zajištění jejich vymahatelnosti a následné vyjednávání zainteresovaných stran. Do druhé skupiny by naopak patřily nápravné kroky na úrovni vlády či jiných

centrálních orgánů. Náprava externalit na této úrovni je tvořena legislativními úpravami, stanovení nápravných daní na produkci těch výrobků, které způsobují negativní externality nebo poskytování dotací na činnosti, které způsobují pozitivní externality (Jurečka 2010).

4.2.1 Soukromé přístupy k řešení externalit

Nezbytným předpokladem při řešení externalit soukromou cestou jsou nulové nebo nízké transakční náklady. Tyto náklady představují takové náklady, které jsou nutné k provedení dané transakce. Pod pojmem transakce se může skrývat např. čas nebo úsilí spojené s dodatečným vyhledáváním potřebných informací, aby mohla zamýšlená transakce mezi ekonomickými subjekty proběhnout. Transakční náklady mohou ale rovněž představovat náklady na právní poradce a soudy v případě, že daná transakce neproběhla a nebyly vyřešeny případné vzniklé škody, které externalita vytváří (Duchoň, 2010). Holman (2001) tvrdí, že pokud jsou tyto náklady příliš vysoké, stanou se těžko překonatelnou bariérou při řešení externalit soukromým vyjednáváním. Může tedy dojít i k situaci, kdy ke kontaktu zainteresovaných stran vůbec nedojde a tím pádem ani neproběhne náhrada škod. Negativní externalita pak bude pravděpodobně probíhat dál a nebude dosaženo efektivního řešení.

Jurečka (2010) dále upřesňuje, že je nezbytné, aby se externality dotýkaly pouze malého množství lidí, u kterých jsou přesně vymezena vlastnická práva k věcem, které podléhají vlivu externality. Jedná se třeba o zapsání vlastnických práv v katastru nemovitostí, stanovení práv a povinností v legislativní úpravě apod. Poslední podmínkou pak je možnost převodu těchto práv na jiné ekonomické subjekty.

Z uvedeného tedy vyplývá možnost řešit externality vyjednáváním za předpokladu splnění podmínek nízkých transakčních nákladů, malého počtu zainteresovaných stran a přesného vymezení vlastnických práv. Tento poznatek jako první formuloval americký ekonom Ronald Coase ve své práci *The problem of Social Cost* z roku 1960 (Holman 2001).

Příkladem může být situace dvou sousedů, kdy má jeden z nich zasazen strom na hranici jejich pozemků. Ze stromu má vlastník přínos nejenom estetický, ale protože se navíc jedná o ovocný strom, získá vlastník každým rokem nějakou úrodu ovoce. Nicméně ze stromu není nadšený soused, který má na druhé straně hranice záhony a strom mu na ně vrhá stín, čímž mu klesá úroda zeleniny. Navíc musí každý podzim řešit situaci, kdy z uvedeného stromu

spadne listí na jeho zahradu a on veškeré listí musí na svoje náklady poklidit. Jelikož mu tedy vzniká dvojitá externalita, není se svojí situací spokojen. Jelikož zná vlastníka stromu, který mu způsobuje problémy, rozhodne se s ním tedy vzniklou situaci řešit vyjednáváním. Vzniklou situaci se tedy sousedi mohou rozhodnout řešit mnoha způsoby. Může dojít k situaci, kdy vlastník stromu nabídne část jeho úrody jako kompenzaci za menší úrodu zeleniny a zároveň že každý podzim shrabe všechno listí. Nebo by vlastník stromu mohl část větví, které přesahují hranice pozemku, ořezat a minimalizovat tak škody zapříčiněné stínem a spadáním listím.

Zároveň by mohlo dojít k situaci, kdy vlastník stromu odmítne přiznat sám od sebe jakoukoliv vinu. V takovém případě by poškozenému sousedovi nezbývalo nic jiného, než řešit vzniklou situaci právně. Tím by mu ale vznikly vysoké transakční náklady kvůli právním službám a soudům, které by mohly nakonec převýšit výsledný užitek, tedy odstranění ovocného stromu na hranici pozemků.

Obecně vzato se považuje odstraňování externalit soukromým vyjednáváním jako efektivnější, tedy že dochází k optimální alokaci zdrojů (Duchon, 2010). Vztáhneme-li tuto situaci a v podstatě celý Coaseho teorém na problematiku společenských nákladů vzniklých konzumací alkoholu, lze si těžko představit, že by toto byla ta správná cesta k řešení negativních externalit s alkoholem spojených. Taktiku vyjednávání by bylo možné použít snad jen v případech, kdy by se jednalo o soukromé spory s alkoholiky. V drtivé většině případů by se ale spíše hodilo k řešení negativních externalit způsobených alkoholem, nápravnými kroky na úrovni vlády.

4.2.2 Vládní přístupy k řešení externalit

Ne vždy lze vzniklé externí efekty řešit na úrovni několika mála subjektů. Velká řada problémů totiž zasahuje do práv většího množství osob, než bylo uvedeno v příkladu výše. S vyšším počtem zúčastněných stran totiž rostou transakční náklady, které celou situaci ztěžují, neboť jejich výše většinou převyšují prospěch vzniklý internalizací externalit. Pokud tedy nastane takovýto stav, je vhodné, aby se do vyjednávání vložila sama vláda. Ta k dosažení požadovaného stavu může využít celou řadu nástrojů.

Jurečka (2010) rozděluje zásahy vlády na přímé nástroje řízení nebo na finanční pobídky. Přímé nástroje představuje použití zákonů, nastavení norem nebo limitů pro dotčené oblasti, které jsou postiženy negativní externalitou.

V praxi by tedy měla být firma či spotřebitel při porušení pravidel předem stanoveným způsobem postižen. Hrozit by měly tresty v podobě pokut, omezení škodlivé činnosti, či její úplný zákaz. Aby byl subjekt dostatečně odrazen od porušování zákona, měly by být sankce dostatečně tvrdé. Při řešení externalit tímto způsobem se však vyskytuje problém v podobě správného nastavení standardů a následné kontrole v jejich dodržování. Samotná kontrola totiž může pro kontrolní orgán znamenat vysokou zátěž jak časovou, tak finanční.

K nejdůležitějším finančním pobídkám pak patří opravné daně nebo dotace. Opravné dotace mají za úkol podporovat činnosti, které způsobují pozitivní externality. Ty však nejsou při požívání alkoholu příliš časté, proto jim nebudeme dále v této práci věnovat pozornost. Naopak zajímavým řešením pro negativní externality vzniklé škodlivou spotřebou jsou opravné daně, které jsou ustanoveny tak, aby omezily problémy, které externality způsobují. Tato daň by měla být v ideálním případě stanovena ve výši mezních externích nákladů. Hlavním cílem těchto daní je omezit výši škodlivé spotřeby, což se projeví v poklesu negativních externalit. Kvůli vyšší ceně si totiž nebude moci spotřebitel dovolit utrácet tolik za alkohol, čímž poklesne jeho spotřeba a s touto i velikost externalit, které škodlivou spotřebou vznikají. Zároveň s tím vzniká možnost se podílet na financování vzniklých externích nákladů, neboť uvalená daň umožňuje vybírat peníze na sanaci vzniklých škod. Dochází tedy k situaci, kdy spotřebitel musí kalkulovat i s částí externích nákladů, které by bez jeho spotřeby nevznikly (Jurečka, 2010).

Jak ale upozorňuje Kubátová (2010), není vždy předem jisté, kdo uvalenou daň zaplatí, zda to bude spotřebitel nebo prodávající. V praxi spotřební daň většinou odvádí prodávající a záleží na charakteru trhu s daným výrobkem, kdo uvalenou daň zaplatí. Může dojít k případům, kdy část nebo dokonce celou daň na sebe převezme kupující, aby spotřebitel spotřeboval stejné množství jako před zdaněním. Dochází tedy k formálnímu odvodu daně, ale spotřebitel tak přichází o zprávu od vlády, která se tím snaží upozornit na škodlivost spotřeby a tímto krokem tuto spotřebu snížit. Každopádně nelze předpokládat, že by prodávající byl schopen a ochoten toto břímě dobrovolně nést delší dobu. Spíše je pravděpodobné, že se brzy celá daň přenesse na spotřebitele a ten svoji spotřebu částečně sníží.

Při řešení nápravy škod, které jsou způsobené alkoholem, se tedy jeví jako nejlepší možná náprava vycházet z vládních přístupů pro řešení externalit, konkrétně pak za použití daní. Důvodem jsou především vysoké transakční

náklady vyvolané velkým počtem zúčastněných stran. Nicméně tento teoretický koncept trpí jedním nedostatkem, který mu ztěžuje jeho aplikaci. V praxi je velmi obtížné stanovit výši, která by odpovídala vzniklým negativním externalitám, na základě kterých se určí výše daně, jež by měla pomáhat uvést trh do rovnováhy. Cnossen (2005) také upozorňuje, že před tím, než by mělo dojít k nápravě vzniklých škod zdaněním, je potřeba zjistit, zda jsou spotřebitelé dostatečně informovaní o škodlivosti jejich spotřeby. Při špatném informování se jeví lepší nejprve poskytnout spotřebitelům dostatek informací než přímo ovlivňovat jejich svobodná rozhodnutí.

V České republice nelze předpokládat, že by neinformovanost hrála hlavní roli ve výši spotřeby alkoholu, která s sebou přináší společenské náklady. Pro tuto práci je tedy dále nezbytné stanovit výši těchto společenských nákladů, které reprezentují náklady škodlivé spotřeby vzniklé spotřebou alkoholu. Pro stanovení těchto nákladů bude stěžejní následující kapitola, která si stanovuje za cíl vytvořit literární rešerši odborných studií, na základě které bude určena výše společenských nákladů v České republice.

5 Spotřební daně z alkoholu

Nezbytným krokem pro tuto práci je vymezení samotného pojmu daň. Jak upozorňuje Ficlová (2009), stojí za povšimnutí, že definice tohoto pojmu není nikde vysvětlena v právním řádu České republiky. Vysvětlení by bylo možné najít spíše v odborné právníkové nebo ekonomické literatuře. Kubátová (2009) tak tvrdí, že daň představuje povinnou platbu vynutitelnou zákony, která je nenávratná a slouží potřebám veřejného rozpočtu. Nenávratnost lze v tomto smyslu chápat jako nemožnost požadovat jakékoliv protiplnění za odvedené finanční prostředky. Nelze hledat ani žádnou souvztažnost mezi zaplacenými daněmi a množstvím spotřebovávaných veřejných služeb z nich hrazených.

Podobně se vyjadřuje i Široký (2008), který za daň považuje takovou platbu, která je povinná, zákonem stanovená a nenávratně odčerpávána část nominálního důchodu ekonomickému subjektu. Dále také upřesňuje, že se jedná o přesun části příjmů ze soukromého sektoru do výnosů státu tak, aby se staly příjmy státního rozpočtu.

5.1 Historie daní ze spotřeby

Podle Ficlové (2009) je počátek daní úzce spjat se vznikem prvních organizovaných územních celků. Do té doby tvořily hlavní příjem států především válečné kořisti a výnosy z majetku. První daně pak byly zaváděny z důvodu nedostatku momentálních prostředků na potřeby panovníků a byly proto vybírány dle potřeby, nahodile. V některých případech mohly být daně dobrovolné jako projev občanského uvědomění. Dle Davida (2007), pak spotřební daně patří k jedněm z nejstarších daní, které se začaly používat. Během několika tisíciletí však došlo u těchto daní ke značným změnám v předmětu daní i ve výši zdanění. Jak dále uvádí Kubátová (2010), daním ze spotřeby předcházely různé poplatky a daně, které museli obchodníci platit při vjezdu na určité území, popř. při průjezdu přes něj nebo kvůli tomu, aby směli obchodovat na tržištích. Tyto historicky nejstarší daně a poplatky tvořily především části z jejich nabízeného zboží, byly tedy odváděny v naturální podobě a až následně s rozvojem peněz docházelo k placení v podobě peněz.

Prvotně, při ukládání těchto daní, bylo účelem postihnout obraty a zisky obchodníků, nicméně ti tyto daně zahrnovali do cen svých výrobků a daňové zatížení se nakonec přenášelo na spotřebitele. Postupem času se proto daně začaly dělit na obrátové a jednotkové. Obrátové daně představovaly procentuální

část z obrátu prodejce (David, 2007). V případech, kdy docházelo k překupování zboží, bylo častou praktikou, že jedno zboží bylo zdaňováno vícekrát. Bylo proto nezbytné, aby používané sazby byly nízké, neboť by tak došlo k neúměrnému zatížení prodávaného zboží pro konečného spotřebitele. Tato obrátová daň se později přeměnila na daň z přidané hodnoty (Kubátová, 2010).

Druhým typem daně byla daň uvalená pouze na určité druhy zboží, kdy základem daně byl počet kusů, litrů nebo dalších jednotek. Seznam zboží, který se takto zdaňoval, prošel za svoji historii mnoha obměnami, přičemž docházelo k postupnému vytěšňování předmětů, které byly nezbytné pro základní lidské potřeby. V českých zemích tak spotřebitelé platili spotřební daně, někdy nazývané také jako akcíz, např. na posudné dávky z piva, dávky z vína, z dobytka, cukru a ryb. Dále ještě existoval tabákový, solní nebo výbušninový monopol, který zastával podobnou funkci jako akcíz. Během hospodářské krize se v Československu zavedly nové daně na zdanění zboží jako je droždí, kypřící přípravky do pečiva, umělé jedlé tuky, žárovky a vodní síla (Kubátová, 2010).

Ficlová (2009) vývoj spotřebních a nepřímých daní v souhrnu komentuje jako poměrně komplikovaný. Některé typy daní a poplatků se totiž v historickém vývoji mnohokrát zaměňovaly, slučovaly a následně opět rozdělovaly.

Postupem času se ale projevovaly tendence k ustupování od akcízů a většího významu nabývala daň z přidané hodnoty. Daně spotřební tak zůstaly jen u malého množství vybraného zboží, které se vyznačuje především nízkou elasticitou poptávky. To má totiž vliv na možnost výše zdanění.

Jak upozorňuje Široký (2008), s rostoucí cenovou pružností poptávky klesá ochota spotřebitelů se podílet na daňovém břemeni, neboť chtějí mít stejný objem nabízených výrobků, a proto vyžadují nepružnou cenovou nabídku od firem. A stejně tak s růstem cenové elasticity nabídky se snižuje ochota výrobce nést daňové břemeno. Ti totiž usilují o co největší možnou výrobu, tudíž je pro ně výhodný stav, kdy spotřebitel ovlivní svou cenovou pružností poptávky vyráběné zboží co nejméně. Do tohoto vztahu pak vstupuje vláda, která se snaží o maximální výnos z daní. Pro vládu je pak výhodné zdanit výrobky, které mají velmi nízkou elasticitu nabídky i poptávky. Jedná se o princip, který byl ve 30. letech 20. století formulován Frankem Plumptonem Ramseyem. Dnes je tento princip znám jako Ramseyova daň.

Ačkoliv jsou závěry této hypotézy správné a znamenalo by to trvalý a snáze predikovatelný příjem do státního rozpočtu, nebývá tento přístup příliš praktikován. Vlády by totiž musely zdanit předměty základní lidské potřeby vyšší sazbou a naopak na luxusní zboží by byla uvalena daň nižší. S největší pravděpodobností by tento krok vedl k vlně protestů a následně k pádu vlády. Lze ale předpokládat, že pro alkoholické nápoje bude platit nízká cenová elasticita poptávky, takže případné zdražení vlivem vyšší spotřební daně by nemělo mít takový vliv na výši spotřeby, jako u výrobků s vysokou cenovou elasticitou poptávky.

David (2010) dále tvrdí, že při řešení problematiky cenové elasticity poptávky je vhodné vzít v potaz i jednotlivé cenové elasticity různých skupin spotřebitelů. Zajímavou skupinou jsou především mladí lidé, pro které je typická vyšší cenová elasticita poptávky pro zboží zatížené akcízy. Cnossen (2005) uvádí, že tato elasticita u mladých lidí může dosahovat až dvojnásobnou hodnotu oproti skupině dospělých lidí. Těchto poznatků by bylo možné následně využít při snaze o omezení škodlivých dopadů vzniklých spotřebou některých výrobků, jako jsou třeba alkoholické nápoje, u mladých lidí.

Na druhou stranu si lze těžko představit, že by se tento poznatek dal aplikovat v praxi vyšším zdaněním pro tuto skupinu spotřebitelů. Znamenalo by to totiž vyšší administrativní náročnost, obchodníci by předem nevěděli, jakou výši spotřební daně z lihoviny by měli použít, a hlavně by bylo poměrně snadné obcházet vyšší zdanění alkoholu určené na základě věku kupujícího.

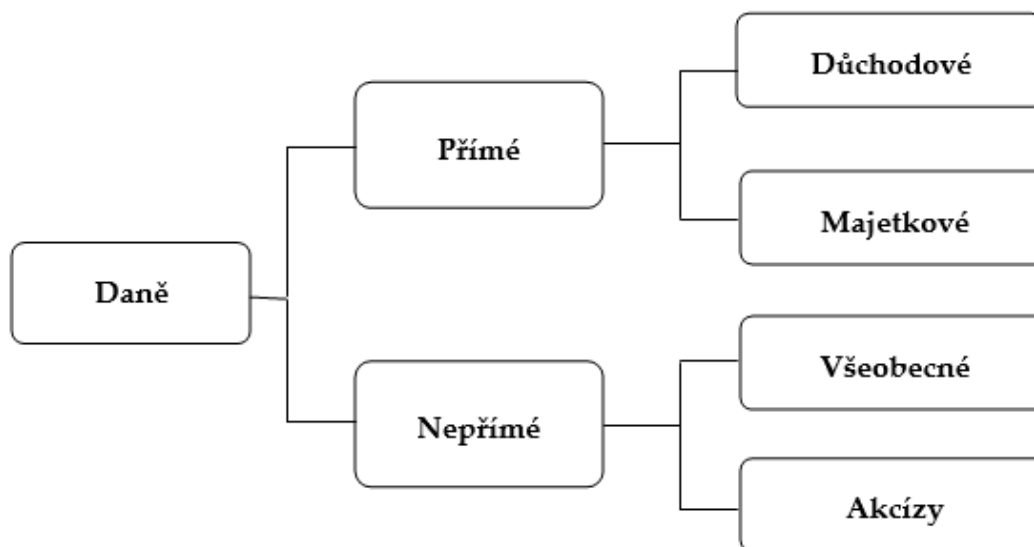
5.2 Charakteristika a klasifikace spotřebních daní z alkoholu

Jak tvrdí Nahodil (2009), obecně lze spotřební daně zařadit do skupiny nepřímých daní, do kterých spadá i daň z přidané hodnoty. U těchto daní je typické, že nelze dopředu jednoznačně určit, kdo bude daňovým poplatníkem. Dále poplatník a plátce daně nemusí být, a většinou nebývá, jedna a tatáž osoba. Je zde předpoklad, že subjekt, který daň odvádí, ji neplatí z vlastních zdrojů. Dle Širokého (2008) je daň uvalena na zboží tím, že se zvýší jeho cena. Tyto daně jsou stanoveny bez ohledu na majetkovou nebo příjmovou situaci osob, tedy jsou stejné pro osoby s vysokým i nízkým příjmem a stejným bohatstvím. Proto je zde vhodné zmínit spravedlnost spotřebních daní, které lze dosáhnout snad jen na základě vypořádaných nákupů příjmově chudších spotřebitelů, a pak následně osvobození od daně či jiné cenové zvýhodnění toho zboží, které tito spotřebitelé upřednostňují. Výše daní jsou stanoveny nepřímo na prodeje nebo ob-

raty výrobců a obchodníků a ti je následně připočítávají k ceně produktu. Tento typ daně je nazýván *in rem* daně.

Jak už bylo uvedeno výše, spotřební daně, někdy nazývané také jako akcízy, patří společně s daní z přidané hodnoty, mezi nepřímé daně. Nepřímé se označují na základě jejich vazby na důchod poplatníka. Toto rozdělení je znázorněno na obrázku 1. Daň z přidané hodnoty se od akcízu odlišuje v tom ohledu, že daň z přidané hodnoty je plošná a působí tak na veškeré výrobky a služby, kdežto daně spotřební mají selektivní charakter. Dále je pro spotřební daně charakteristické, že jsou daněmi specifickými, tedy že jsou stanovovány na základě množství, které bývá vyjádřeno v kusech či jiných fyzikálních jednotkách jako jsou tuny nebo litry. Zřídka jsou spotřební daně *ad valorem*, kdy je výše daně stanovena na základě procentní částky z ceny výrobku. Stanovení daně *ad valorem* je typické pro daň s přidanou hodnotou, u spotřebních daní v České republice se uplatňuje pouze u cigaret, kde je daň stanovena jak procentní částkou, tak *ad valorem* (Kubátová, 2010). U lihovin se v České republice provádí výpočet daně na základě určeného množství v hektolitrech.

Obrázek 2: : Rozdělení daní dle jejich vazby na důchod poplatníka

Zdroj: Široký 2008, upraveno

Dále lze spotřební daně charakterizovat jako daně běžné, tedy takové, kdy objektem daně je taková veličina, vyjadřující nějaký přesun, změnu. Zjišťuje se za

určitý časový úsek, reprezentovaný např. měsícem nebo rokem, čili za dobu od konkrétního data ke konci jiného. Kromě spotřební daně lze do této kategorie zařadit i daně důchodové nebo daň z přidané hodnoty (Kubátová, 2010).

Daně můžeme ještě rozčlenit podle jejich dopadu, jak uvádí Široký (2008). Dle tohoto kritéria lze rozdělit daně na:

- **Distorzní** – u kterých se projevuje důchodový i substituční efekt a tím pádem mají nezanedbatelný vliv na chování jednotlivých účastníků trhu, který se projevuje na jejich chování.
- **Neutrální** – které jsou zatíženy pouze důchodovým efektem, což se projevuje tím způsobem, že poplatník daně nevyvíjí žádnou jinou aktivitu než tu, která je zdaněna, neboť se tím nevyhne své daňové povinnosti.

Autor (Široký, 2008) dále zpřesňuje celou situaci vysvětlením pojmů důchodový a substituční efekt daně. Důchodový efekt znamená, že uvalením daně má poplatník k dispozici méně prostředků, než by měl bez daňové povinnosti. Tím se složení jeho výdajů přesouvá ke zboží s relativně nižší důchodovou elasticitou poptávky. Na druhé straně efekt substituční znamená, že poplatník mění své chování, aby se vyhnul své daňové povinnosti. Snaží se tedy nahrazovat např. svoji spotřebu, která podléhá dani spotřebou takovou, která je zdaněna menší sazbou nebo není zdaněna vůbec. Zda je v konečném důsledku působení daní distorzní nebo neutrální, rozhoduje právě substituční efekt, protože čím silnější tento efekt bude, tím bude méně neutrální chování subjektů na trhu. Na základě těchto úvah lze tedy konstatovat, že drtivá většina daní, včetně těch spotřebních uvalených na lihoviny, bude distorzních.

Posledním typem klasifikace spotřebních daní, uvedeným v této práci, je třídění dle jejich stupně progrese. Kubátová (2010) uvádí, že toto kritérium slouží především pro stanovení spravedlnosti, zda na daních platí relativně více bohatí nebo chudí. Sleduje se tedy míra celkového zdanění nebo jednotlivých daní s růstem důchodu. Následně lze rozlišit daně jako:

- **Proporcionální** – při růstu důchodu nedojde ke změně míry zdanění, podíl daně a důchodu zůstává konstantní.
- **Progresivní** – při růstu důchodu dochází k růstu míry zdanění, podíl daně a důchodu je rostoucí funkcí důchodu.
- **Regresivní** – při růstu důchodu dochází k poklesu míry zdanění, podíl daně a důchodu je klesající funkcí důchodu.

Autorka (Kubátová, 2010) tvrdí, že spotřební daně spolu s daněmi z přidané hodnoty jsou většinou daněmi regresivními. Dále také tvrdí, že elasticita poptávky určitého statku vzhledem k důchodu spotřebitele, hraje zásadní roli v určování stupně daňové progresivity. V situacích, kdy je zmíněná elasticita poptávky rovna jedné, je spotřební daň proporcionální. Pokud je elasticita větší než jedna, jedná se o spotřební daň progresivní a naopak, když je elasticita menší než jedna, lze spotřební daň považovat za regresivní.

5.3 Funkce spotřebních daní z alkoholu

Vybírání daní má v ekonomice své opodstatnění, není bezúčelné. Mluví se tak o určitých funkcích, které daně mají. Široký (2008) uvádí tři základní funkce všech daní včetně spotřebních, které by měly sloužit k dosažení cílů veřejných financí:

- alokační,
- (re)distribuční,
- stabilizační.

Co se týče **alokační** funkce daní, ta řeší problematiku správného umístění dostupných výdajů vlády. Žádaným stavem je pak optimální přerozdělení těchto výdajů mezi veřejnou a soukromou spotřebu. Ačkoliv je pro potřeby vlády nezbytné, aby měla dostatek prostředků k naplňování svých cílů a aby mohla zasahovat do ekonomiky, objemný veřejný sektor by vedl i ke správě takových finančních zdrojů, které by byly v jiném případě lépe využity skrze trh. Kubátová (2010) tuto definici ještě upřesňuje, když uvádí, že alokační funkce má své opodstatnění ve chvílích, kdy nakládání s prostředky skrze trh není efektivní. Za touto neefektivností pak stojí selhání trhu jako je existence veřejných statků, statků pod ochranou, externalit a nedokonalé konkurence. Po praktické stránce se alokační funkce daní projevuje vložení prostředků tam, kde jich je trhem umístěno málo anebo naopak nadměrné množství. K nápravě pak může dojít buď zvýšením či snížením daní nebo různými daňovými pobídkami.

Za pomoci daní a transferových plateb je pak uskutečňována druhá zmíněná funkce daní – **redistribuční**. Bez této funkce by totiž v ekonomice docházelo k přesunu vlastnictví zdrojů a důchodů k bohatému obyvatelstvu, což by mělo za následek navyšování rozdílů mezi chudými a bohatými. To by provázelo život v přepychu na jedné straně a značnou bídu na druhé a úroveň blahobytu by byla nízká (Široký, 2008). Celá tato funkce proto silně koresponduje

s principem spravedlnosti a spravedlivého nastavení daní. Obecně se přijímá předpoklad, že pokud by měla být dosažena spravedlnost, mělo by platit, že dvojnásobný příjem znamená i dvojnásobnou daň (Volkánová a Klazar, 2013).

Pod **stabilizační** funkcí daní se skrývá možnost mírnit cyklické výkyvy v ekonomice tak, aby docházelo k požadované zaměstnanosti a cenové stabilitě. V obdobích, kdy dochází ke konjunkturu, při které je značný růst důchodů a spotřeby, daně odebírají z oběhu větší množství zdrojů do veřejných rozpočtů. Tím dochází k tvorbě rezerv pro situace, kdy bude ekonomika naopak ve stagnaci a zároveň tím i tlumí současnou vysokou produkci, která by mohla vést k přehřátí ekonomiky. Daně navíc odebírají menší část z veřejných zdrojů a v období stagnace tak znovu pomáhají nastartovat ekonomiku. Stabilizační funkce patří mezi funkce nejmladší (Volkánová a Klazar, 2013).

Kromě těchto tří základních funkcí se často uvádí funkce další, která výše zmíněné zastřešuje a je považována za nejdůležitější. Tato funkce je nazývána jako **fiskální**. Vysvětlit ji lze jako získávání finančních prostředků do veřejných rozpočtů, ze kterých bývají financovány veřejné výdaje. Tato funkce je naopak považována za nejstarší funkci daní vůbec. V praxi to znamenalo, že pokud chtěl panovník financovat svoje potřeby, musel být schopen vybrat od svých poddaných dostatečné prostředky. Pro funkci alokační to znamená získání prostředků na financování oblastí ekonomiky, na které se ze soukromých výdajů nedostává dostatek peněz. Pro redistribuční funkci to představuje vybrat dostatek prostředků od bohatých obyvatel na to, aby se mohly dále použít pro financování základních a důležitých potřeb nemajetných. Pro stabilizační funkci pak získává dostatek zdrojů pro období, kdy jsou nejvíce potřeba. Význam daní je v tomto směru nenahraditelný, neboť v České republice se na celkových příjmech státu podílí více než z 90 % (Volkánová a Klazar, 2013).

David (2007) však tvrdí, že selektivní spotřební daně nejsou schopny plnit veškeré výše zmíněné funkce a naopak jim lze připsat další funkce, které nejsou zahrnuty do obecných funkcí daní. Selektivním spotřebním daním lze dle tohoto autora přiřadit následující funkce:

- fiskální,
- stabilizační,
- edukativní,
- regulační,
- za určitých podmínek i alokační.

Fiskální funkci mohou selektivní spotřební daně zastávat především díky vysokým sazbám (v některých případech může dosahovat i více než 100% ceny bez daně) a nízké cenové elasticitě poptávky po zdaněném zboží. Nemalou roli hraje i zdaňování daní z přidané hodnoty. Tato daň totiž bývá u zboží, které je předmětem selektivních spotřebních daní, počítána nejenom z ceny zboží, ale právě i ze spotřební daně. Spotřebitel tedy platí daň z daně. Výnos ze selektivních spotřebních daní je proto vysoký a poměrně stabilní kvůli zdanění zboží s nízkou cenovou elasticitou poptávky. Na základě této stability příjmů do veřejného rozpočtu může být vysvětlena i stabilizační funkce selektivních spotřebních daní. Avšak spotřební daně nebývají progresivní, a proto nemohou tlumit výkyvy v ekonomice tak, jak jiné daně (David, 2007).

Protože jsou selektivní daně ze spotřeby zpravidla uvaleny na takový typ zboží, který často způsobuje negativní dopady při své výrobě nebo spotřebě, uvádí David (2007) oproti některým jiným autorům i funkce **regulační** a **edukační**. Negativní dopady neboli negativní externality, totiž málokdy bývají zahrnuty do ceny, kterou stanovuje trh. Daň, která je uložena na toto zboží, má za cíl těmto negativním externalitám předcházet anebo vybrat dostatek prostředků na jejich sanaci. Při uvalení daně totiž pravděpodobně dojde ke zvýšení prodejní ceny, čímž zasahuje do střetu nabídky a poptávky. Výsledkem je snížení spotřebovávaného množství, které je zdaněno a tím pádem by měly klesnout i negativní dopady spojené s výrobou nebo spotřebou. Příkladem může být zdanění cigaret, po kterém už nebudou tolik dostupné především příjmově chudším spotřebitelům. Protože pak spotřebitel nebude tolik kouřit, nebude ani vznikat tolik negativních externalit jako před zdaněním. Navíc vybrané prostředky z těchto daní představují možný zdroj pro nápravu vzniklých externalit. Problém však může nastat na straně vlády, která získané prostředky nebude účelově vázat na nápravu vzniklých škod a použije je na jiné účely. Proto může u selektivních spotřebních daní selhat i alokační funkce. Může také docházet k rozporu mezi regulační a fiskální funkcí daní. Na jedné straně se totiž může vláda snažit o snížení výroby či spotřeby zboží způsobující negativní externalitu, na druhé straně tím ale provádí kroky, které znamenají méně prostředků na financování záměrů vlády.

S regulační funkcí je spojena i zbývající zmíněná funkce - edukační. Ta znamená, že se vláda snaží za pomoci daní vychovávat obyvatele ke zdravé spotřebě. Uvalená daň představuje pokutu za spotřebu daného zboží a má odradit od spotřeby (David, 2007). Společností bývá tato funkce zpravidla dobře

přijímána, protože je logicky správně vysvětlena a zdá se být oprávněnou, tedy zajistit financování zvýšených nákladů zapříčiněných škodlivou spotřebou výrobků. Naskytá se ovšem otázka, nakolik je tato funkce doopravdy výchovná, když nástrojem výchovy je pouze cena zboží a ne racionální vysvětlení. Spotřebitel se totiž nemůže rozhodovat na základě svého vlastního uvážení, ale je ovlivňován cenou, která nenabízí prostor pro rozhodování. Kromě toho, výchova tímto způsobem bude účinná ve své podstatě jen u chudší části obyvatelstva, která nedisponuje dostatečnými finančními zdroji a cena zboží u ní hraje větší roli v rozhodování než u bohatších.

Stejný autor (David, 2010) ale v jiné publikaci uznává, že spotřební daně bývají uvaleny hlavně na takové zboží, které způsobuje některé negativní externality, a výše těchto negativních externalit nejsou zahrnuty v ceně stanovené trhem. Při správném uvalení spotřební daně může dojít k nápravě vzniklých problémů. Daň totiž zdraží spotřebu a mnoho spotřebitelů si pravděpodobně nebude moci dovolit utracet více prostředků na zdaněné zboží. Tím může klesnout spotřeba zboží, které způsobuje negativní externality. Daň, která je pak ze zboží vybrána může být použita na zmírnění nebo dokonce odstranění vzniklých škod, které jsou zapříčiněny spotřebou zdaněného zboží. Tuto funkci je možné nazvat jako **sanační** funkce spotřebních daní.

V této práci se tedy bude nadále předpokládat, že by spotřební daně na alkohol měly být především schopny pokrýt vzniklé náklady spojené se spotřebou alkoholu. Tuto úlohu totiž nelze připsat žádným jiným daním, neboť ty bývají buď účelově vázány na předem odlišnou oblast, nebo mají plnit primárně jiné funkce.

Jak ale upozorňuje Cnossen (2005), pokud dojde k situaci, že jsou spotřební daně stanovovány na základě potřeby pokrýt společenské náklady zapříčiněné alkoholem, hrozí, že se k těmto nákladům budou přičítat i náklady, které mají svůj původ ve spotřebě jiného zboží.

Zároveň se naskytá otázka, zda jsou společenské náklady pro každého jedince stejné při požití stejného množství alkoholu. Lze totiž předpokládat, že účinky alkoholu mají na každého rozdílný vliv. Zároveň je možné očekávat, že náklady porostou i s tím, nakolik je člověk závislý na alkoholu. Nabízí se tedy otázka, zda by alkoholici neměli platit vyšší daň z alkoholu. Na tuto otázku odpovídají Pogue a Sgontz (1989) kteří zjistili, že pro optimální zdanění alkoholu na základě společenských nákladů by měl být alkohol zdaněn stejně jak pro závislé na alkoholu, tak i pro ty, které jako závislé klasifikovat nelze.

6 Analýza legislativního rámce v oblasti zdaňování lihových výrobků

Problematikou zdaňování alkoholických výrobků se v České republice zabývá zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních (dále jen „ZSpD“), který se věnuje zdaňování nejenom lihovin, ale i dalších položek. Konkrétně se zákon zaměřuje na tyto výrobky:

- minerální oleje,
- líc,
- pivo,
- víno a meziprodukty,
- tabákové výrobky.

Jelikož zdaňování lihových výrobků neupravuje samostatný zákon, je zákon o spotřebních daních poměrně obsáhlý. Přičemž lze říci, že lihovinám se věnuje nejmenší část z celého zákona. Naopak nejobsáhlejší (vyjma společných ustanovení) je část, zabývající se problematikou minerálních olejů.

Díky jednotnému zákonu, který platí pro výše zmíněné výrobky, došlo k určité úspoře v daňovém systému, neboť není nezbytné jednotlivé části zákona, které jsou společné pro všechny zdaněné položky, opakovat pro každý typ výrobku zvlášť. Pokud tedy dojde v zákoně o spotřebních daních ve společných ustanovení ke změně, která se týká jen jedné části výrobků, je nezbytné tuto novelizaci uvést pro všechny zbývající části. Zároveň je nutné zvážit, zda provedená změna neovlivní zdanění zbylých výrobků, na kterých by se změna neměla projevit, což celý proces novelizací komplikuje. Snad i proto od platnosti zákona proběhlo již na tři desítky změn. Nicméně je ale nutné připustit, že ucelenost zákona může být v jistých situacích i výhodou.

Obecná ustanovení v ZSpD jsou formulována v § 1 až § 43q. Definuje se zde mimo jiné předmět úpravy, daňové území, vymezení pojmů, plátce daně, prokázání zdanění vybraných výrobků, sazby daní, osvobození od daní, zdaňovací období a daňová přiznání, problematika týkající se daňového skladu, ručení, zajištění daně, dokumentace, evidence, správní delikty aj. Ačkoliv jsou tato ustanovení pro potřeby zdaňování alkoholu v praxi nezbytná, v této práci nebudou předmětem dalšího zájmu, neboť nevystihují hlavní problematiku zdanění lihových výrobků, která se následně projevuje v inkasu spotřebních

daní. Proto bude v následujícím textu uvedena pozornost na ty části, které jsou pro výši inkasa z lihu, piva a vína a meziproduktů z vína stěžejní. Jedná se tedy hlavně o předmět, základ a sazbu daně.

6.1 Zdanění lihu

Lih je v dnešní době používán k celé řadě účelů. Vyjma běžného použití v alkoholických nápojích je díky svým vlastnostem i široce používán pro technické účely. Použit může být v lékařství při výrobě léčiv, či dezinfekčních prostředků. Dále má lih své nepostradatelné místo pro motoristy, kteří se s ním mohou setkat jako s příměsí do pohonných hmot. Zároveň bývá, díky svému nízkému bodu mrazu, používán v nemrznoucích směsích. Nepostradatelný je také jako příměs do čisticích prostředků či rozpouštědel.

ZSpD předepisuje zdanění lihu, který je určen především k výrobě lihovin. Zdanění lihu je v zákoně popsáno v § 66 až § 79a. Konkrétně zákon udává jako předmět daně lih, včetně neodděleného lihu, který vznikl kvasným procesem a celkový obsah ve výrobku činí více než 1,2 % objemového ethanolu. Zároveň se nesmí jednat o výrobky uvedené pod kódy nomenklatury 2203, 2204, 2205, 2206. Dle Celní správy (2009) se pod těmito kódy označují pivo, různé druhy vín nebo jejich meziprodukty, kterým se zákon věnuje zvlášť. Pokud ale u těchto výrobků přesáhne obsah alkoholu 22 % objemového ethanolu, jsou zdaňovány dle pravidel zdanění lihu. Předmětem daně je také lih, který by nebyl dostatečně denaturovaný.

Jako základ daně z lihu se považuje dle §69 ZSpD množství lihu, které je vyjádřené v hektolitrech, měřeného při teplotě 20 °C se zaokrouhlením na dvě desetinná místa.

Sazby pro zdanění lihu pak zákon stanovuje v § 70 následujícím způsobem:

Tabulka 1: Sazby daně z lihu

Text	Sazba daně
líh obsažený ve výrobcích pod kódem nomenklatury 2207	28 500 Kč/hl ethanolu
líh obsažený ve výrobcích uvedených pod kódem nomenklatury 2208 s výjimkou ovocných destilátů z pěstitelského pálení v množství do 30 l ethanolu pro jednoho pěstitele za jedno výrobní období podle zákona o lihu	28 500 Kč/hl ethanolu
líh obsažený v ovocných destilátech z pěstitelského pálení v množství od 30 l ethanolu pro jednoho pěstitele za jedno výrobní období podle zákona o lihu	14 300 Kč/hl ethanolu
líh obsažený ve výrobcích pod ostatními kódy nomenklatury	28 500 Kč/hl ethanolu

Zdroj: ZSpD, upraveno

Z uvedené tabulky vyplývá, že je líh zdaněn jednotnou sazbou, vyjma ovocných destilátů, které vznikly v pěstitelských palírnách. Na tyto destiláty je uvalena téměř poloviční sazba daně oproti běžnému lihu. Výše snížené sazby daně na líh vyrobený v pěstitelských pálenicích je 14 300 Kč/hl. Aby ale spotřebitel mohl uplatnit tuto sníženou sazbu, musí splnit určité podmínky. Celní správa (2011) upřesňuje, že se musí jednat výhradně o fyzickou osobu, která dodala suroviny pro destilaci. Jednat by se mělo úrodu ovoce, které pochází z pěstitelevo pozemku. Použité ovoce by nemělo být nabyto koupí. Zároveň nesmí být kvas uměle doslazován a výsledný produkt se nesmí stát předmětem prodeje. Limit 30 l čistého lihu je pak stanoven pro jednoho pěstitele s tím, že toto omezení se vztahuje na rodinu pěstitele, se kterou sdílí společnou domácnost. Aby mohla být uplatňována snížená spotřební daň z lihu vyrobeného pěstitelským pálením, musela být České republice udělena výjimka.

Naskýtá se tedy otázka, proč by mělo být v České republice zvýhodněno pěstitelské pálení, když se jedná o tvrdý alkohol jako kterýkoliv jiný. Důvodem může být dlouhá tradice v pálení ovoce na tomto území. Vláda tím mohla podpořit něco typického pro tuto oblast a zároveň se vyvarovat nebo alespoň snížit neoprávněné pálení alkoholu, které by kvůli vysokému zdanění mohlo hrozit. Ilegální destilace s sebou totiž nese značná rizika a to nejenom ve formě daňových úniků. Hrozí především značné škody na zdraví konzumentů, kdy ama-

térští paliči nedokáží správně oddělit methanol od ethanolu. Methanol je znám svými jedovatými účinky, kdy může způsobit poškození zraku a v horších případech i smrt konzumenta.

Lze ale předpokládat, že snížená sazba daně na líh bude tvořit jen malou část z celkového inkasa získaného zdaněním lihu. Hlavním zdrojem inkasa je líh, který je zdaněn dle ZSpD sazbou daně na 28 500 Kč (1 036,29 EUR) na hektolitr čistého lihu. Tato sazba je v souladu s harmonizačními požadavky Evropské unie. Směrnice Rady EU 92/83/EHS, která řeší tuto problematiku, stanovila jako minimum sazby daně z lihu, které by měly jednotlivé země dodržet, na úroveň 550 EUR za hektolitr čistého lihu. Horní hranici tato směrnice neuvádí a nechává tak prostor pro potřeby vlád jednotlivých zemí. V České legislativě je tedy stanovená sazba daně v dostatečné výši, aby vyhověla požadavkům EU.

Jak je patrné z tabulky Sazby daně z lihu, ve srovnání s ostatními zeměmi EU tuto minimální určenou sazbu překračují veškeré země, snad jen Bulharsko se k této úrovni blíží se svojí sazbou daně z lihu ve výši 562,43 EUR za hektolitr. Sazba v České republice patří k těm nižším, které jsou v EU uvaleny, a nedosahuje ani na průměru těchto sazeb, který činí 1 781,50 EUR/hl. Ve srovnání se zeměmi, kde jsou tyto sazby nejvyšší, si lze povšimnout, že tyto sazby převyšují českou sazbu i několikanásobně. K zemím, kde je alkohol zdaněn nejvíce, patří severské státy – Švédsko (5 624,86 EUR), Finsko (4 555 EUR) a Dánsko (2 015,13 EUR), dále pak Irsko (4 257 EUR), Velká Británie (3 626,32 EUR), Řecko (2 450 EUR) a Belgie (2 124,68 EUR). Zdanění alkoholu v České republice je nižší i ve srovnání se sousedními zeměmi.

Při uvalení spotřební daně na alkohol lze kromě výnosů z tohoto akcízu počítat i s výnosy z daně z přidané hodnoty, která se platí ze spotřební daně. Dochází tedy k placení daně z daní. Je zajímavé poté srovnat výše spotřební daně a DPH z této spotřební daně uvalené na půllitr 40% lihoviny v jednotlivých zemích. V České republice tak spotřebitel odvede 2,51 EUR/0,5l, což je téměř polovina z průměru vypočteného ze zemí EU. Zdaleka nejvíce v Evropě odvedou na těchto daních spotřebitelé ve Švédsku, kde za takovýto půllitr zaplatí zhruba 14 EUR/0,5l. K této částce se pak přibližuje Finsko (11,30 EUR/0,5l) a Irsko (10,47 EUR/0,5l).

Tabulka 2: Srovnání zdanění lihu v zemích EU

	SPD na hektolitr čistého alkoholu v EUR	DPH %	SPD na půllitr 40% lihoviny v EUR	SPD + DPH na půllitr 40% li- hoviny v EUR
Belgie	2 124,68	21	4,25	5,14
Bulharsko	562,43	20	1,12	1,35
Česko	1 036,29	21	2,07	2,51
Dánsko	2 015,13	25	4,03	5,04
Německo	1 303,00	19	2,61	3,10
Estonsko	1 889,00	20	3,78	4,53
Řecko	2 450,00	23	4,90	6,03
Španělsko	913,00	21	1,83	2,21
Francie	1 730,64	20	3,46	4,15
Chorvatsko	693,49	25	1,39	1,73
Irsko	4 257,00	23	8,51	10,47
Itálie	1 035,52	22	2,07	2,53
Kypr	956,82	19	1,91	2,28
Lotyšsko	1 337,50	21	2,68	3,24
Litva	1 291,71	21	2,58	3,13
Lucembursko	1 041,15	17	2,08	2,44
Maďarsko	1 074,40	27	2,15	2,73
Malta	1 350,00	18	2,70	3,19
Nizozemsko	1 686,00	21	3,37	4,08
Rakousko	1 200,00	20	2,40	2,88
Polsko	1 364,10	23	2,73	3,36
Portugalsko	1 289,27	23	2,58	3,17
Rumunsko	1 074,55	24	2,15	2,66
Slovinsko	1 320,00	22	2,64	3,22
Slovensko	1 080,00	20	2,16	2,59
Finsko	4 555,00	24	9,11	11,30
Švédsko	5 624,86	25	11,25	14,06
Velká Británie	3 626,32	20	7,25	8,70

Zdroj: European Commission, 2015, upraveno

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že sazba daně z lihu je v České republice nastavena v dostatečné výši nad požadavkem ze strany EU, avšak ve srovnání s ostatními zeměmi patří tato sazba k těm nižším. Svou roli zcela určitě hraje i parita kupní síly obyvatel daných států, nicméně pokud by mělo dojít ke zvýšení sazby, naskýtá se zde pro to určitý prostor. Samozřejmě by záleželo na tom, o kolik by mělo dojít k navýšení. V potaz by se totiž měla brát i daňová konkurence. Při příliš vysokém zdanění by mohlo v některých situacích docházet k přeshraničním nákupům alkoholu jednotlivých spotřebitelů, což by se projevilo snížením inkasa. Tento stav by mohl reálně hrozit hlavně v pohraničních oblastech.

Celní správa ve své výroční zprávě za rok 2012 uvádí, že jen za rok 2012 bylo odhaleno 1 869 případů, kdy došlo k porušení předpisů v oblasti zdaňování lihu. Celkově pak tato instituce odhaduje únik na daních a clech na 709 miliónů Kč. Při navýšení sazby daně by tedy dále hrozilo, že se trh s lihem stane ještě vyhledávanějším pro organizovaný zločin. Pro provádění lihových podvodů by byla lákavá nejenom vyšší spotřební sazba. Narostla by tím totiž i část DPH, neboť spotřební daň vstupuje do základu DPH. Zvýšená daňová kriminalita by se poté také negativně promítla do výše inkasa.

6.2 Zdanění piva

ZSpD se věnuje zdanění piva v § 80 až § 91. Hned v § 80 odst. 1 zákon udává, že plátcem daně není fyzická osoba, která by vyrobila za kalendářní rok 2001 piva pro spotřebu určenou osobám v domácnosti, osob jim blízkých nebo jejich hostům. Zároveň nesmí dojít k prodeji tohoto piva. Od těchto drobných výrobců se tedy nevybírání žádná spotřební daň z jejich vyrobeného piva, pokud ale nedojde k porušení těchto podmínek.

Jako předmět daně z piva jsou v § 81 uvedeny výrobky pod označením nomenklatury 2203, které obsahují více než 0,5 % objemového alkoholu nebo směsi vzniklé smícháním uvedeného výrobku. Výsledný produkt je dále označován kódem nomenklatury 2206. I zde platí, že by mělo být minimální množství objemového alkoholu 0,5 %, aby výrobek podléhal zdanění dle ZSpD. Odstavec 2 stejného paragrafu dále vysvětluje koncentraci piva, která je pro potřeby zákona vyjádřena v hmotnostních procentech jako procentní obsah extraktu původní mladiny. Pro výpočet se využívá Ballingův vzorec.

Paragraf 82 pak pro další potřeby ZSpD definuje „malý nezávislý pivovar“. Aby byla naplněna podmínka „malý“, nesmí pivovar ročně vyrobit více,

než 200 000 hl. Do uvedeného objemu se započítává i výroba v licenci, avšak ta nesmí přesáhnout 49 % roční výroby. Zároveň je i uvedeno, že pokud malý nezávislý pivovar spolupracuje s dalším nebo dalšími nezávislými pivovary, lze tyto pivovary považovat za jeden malý nezávislý pivovar, pokud společně není překročena, již zmíněná, 200 000 hektolitrová hranice.

Aby bylo vyhověno podmínce „nezávislý“, nesmí být, dle § 82, pivovar právně ani hospodářsky závislý na jiném pivovaru. Také nesmí sdílet či mít propojeny žádné provozní nebo skladovací prostory s jiným pivovarem a zároveň musí disponovat hlavním výrobním souborem. Dále by neměl mít žádnou dohodu, která by pro něj znamenala právní nebo hospodářskou závislost na jiném pivovaru a neměl by ani vlastnit více než 50 % podílu na čistém majetku nebo disponovat 50 % hlasovacích práv jiného pivovaru.

Zákon stanovuje tato pravidla pro malé nezávislé pivovary proto, aby jim na základě sazeb daně z piva umožnil použít nižší sazbu daně pro výpočet daňové povinnosti. Pro vyrobené pivo v malých nezávislých pivovarech tak může být použita snížená sazba daně až o polovinu základní sazby. ZSpD udává pět sazeb pro malé nezávislé pivovary, jejichž výše je založena na roční výrobě v hektolitrech piva. Pro pivovary, které nelze považovat za malé nezávislé pivovary a malé nezávislé pivovary s ročním objemem výroby nad 200 000 hl, je stanovena poslední, nejvyšší sazba daně z piva. Jednotlivé sazby daně z piva jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 3: Sazby daně z piva

Sazba daně v Kč/hl za každé celé hmotnostní procento extraktu původní mladiny					
Základní sazba	Snížené sazby pro malé nezávislé pivovary				
	Velikostní skupina podle výroby hl ročně				
	do 10 000 včetně	nad 10 000 do 50 000 včetně	nad 50 000 do 100 000 včetně	nad 100 000 do 150 000 včetně	nad 150 000 do 200 000 včetně
32,00 Kč	16,00 Kč	19,20 Kč	22,40 Kč	25,60 Kč	28,80 Kč

Zdroj: Zákon o spotřebních daních, § 85, upraveno

Tyto sazby platí pro piva, jejichž objem alkoholu nepřesahuje 22 % objemových ethanolu, neboť by se na ně poté vztahovala daň z lihu a výpočet daně by byl stanoven na základě jiných sazeb a metody. Kromě této podmínky objem ethanolu v pivě nijak neovlivňuje výši daně z piva.

Jak je z výše uvedené tabulky patrné, kromě vyrobeného množství piva má na sazbu daně z piva vliv ještě hmotnostní procento extraktu původní mladiny. Uvedené sazby platí pro jeden stupeň Plata, proto je nutné tuto sazbu u běžných piv znásobit počtem stupňů Plata. Ačkoliv vyšší množství stupňů Plata bývá často doprovázeno vyšším objemovým procentem ethanolu v pivě, nemusí to být pravidlem, a tak tedy ani na hmotnostní procento extraktu původní mladiny použitého při výrobě piva nezohledňuje objemové procento ethanolu ve výši daně z piva.

Daň z piva by tedy za současných legislativních podmínek dostatečně nereflekovala na společenské náklady vzniklé spotřebou piva. Je pravděpodobné, že způsob, jakým je nastaveno zdanění piva, odpovídá jiným požadavkům, než je sanační funkce daní. Pravděpodobným záměrem je zvýhodnění drobných pivovarů před velkými společnostmi, jejichž kapitál bývá většinou vlastněn zahraničními investory. Tyto velké firmy musí používat pro zdanění základní sazbu, což u jednoho desetistupňového piva odpovídá 1,6 Kč spotřební daně z piva. Stejně pivo vyrobené v malém nezávislém pivovaru, který spadá do nejnižší kategorie, by bylo naopak zatíženo daní jen 0,8 Kč.

Poměrně příznivé daňové zatížení piva lze také odůvodnit silným lobby pivovarů, které mají v České republice vysoké postavení. Pivo je bráno jako národní nápoj a český spotřebitel je zvyklý na jeho nízkou cenu.

6.3 Zdanění vína a meziproductů

Zdanění vína a meziproductů se v ZSpD věnují paragrafy 92 až 100b. V úvodním paragrafu se uvádí, že plátcem daně není fyzická osoba, která se věnuje v České republice pouze výrobě tichého vína a za jeden kalendářní rok nevyrobí více než 2 000 litrů vína. Zároveň se toto víno nesmí dovážet do jiných členských států za účelem podnikání. Z tohoto paragrafu je patrné, že je určen pro drobné vinaře, kterým tím odpadají administrativní povinnosti spojené s placením spotřební daně z vína.

Zákon pro účely zdanění rozlišuje mezi šumivým vínem, tichým vínem a meziproducty. Jde o lihoviny, které by měly mít ve většině případů více než 1,2 % a méně než 22 % objemových alkoholů. Pokud by byla překročena hranice 22 % objemových alkoholů, výrobek by poté podléhal zdanění jako líh a daň by se platila dle vypočteného čistého lihu. Aby bylo víno klasifikováno jako šumivé, musí být, podle § 93 odst. 2, naplněno do láhve, která má hřibovitou zátku pro šumivá vína a ta je uchycena zvláštním úchytným zařízením, nebo pokud

má výrobek přetlak minimálně 3 bary při teplotě 20 °C, který je způsoben rozpuštěným oxidem uhličitým. Tichým vínem je pak rozuměno víno, které neodpovídá popisu šumivého vína. Jako meziprodukty jsou chápány výrobky, které nejsou šumivým ani tichým vínem nebo nepodléhají dani z piva. Pro veškeré výrobky v tomto paragrafu jsou uvedeny kódy nomenklatur a množství objemového alkoholu, který by měly splňovat.

Základem daně je dle § 95 stanoveno množství vína a meziproduktů vyjádřených v hektolitrech. Tyto hektolitry jsou pak násobeny sazbou daně, která odpovídá charakteru výrobku.

Tabulka 4: Sazba daně dle charakteru výrobku

Výrobek	Sazba daně
Šumivá vína	2 340 Kč/hl
Tichá vína	0 Kč/hl
Meziprodukty	2 340 Kč/hl

Zdroj ZSpD, upraveno

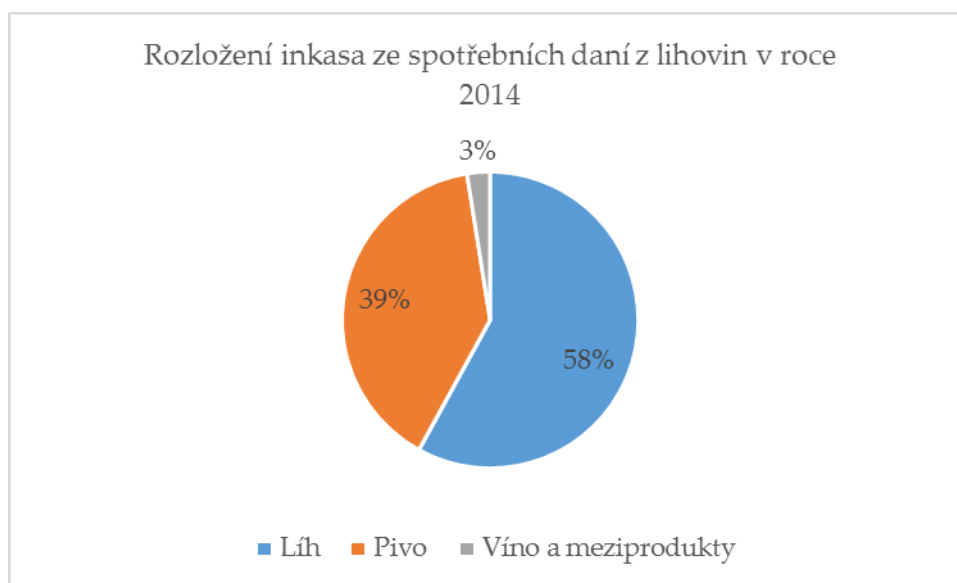
Tabulka 4 říká, že se tiché víno nebude na inkasu spotřebních daní z vína a meziproduktů nijak podílet. To navazuje na § 92, který uváděl, že plátcem daně nejsou výrobci s výrobou do 2 000 litrů ročně. Tak jako v případě zdanění piva lze předpokládat, že tyto sazby mají svůj důvod v podpoře drobných výrobců. Dalším faktorem je zřejmě daňová konkurence v rámci Evropské unie, neboť řada států tiché víno zdaňuje nulovou sazbou. Kromě České republiky má dle European Commission (2015) nulovou sazbu daně na tiché víno Belgie, Německo, Řecko, Španělsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Maďarsko, Rakousko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinko. Mezi země, které zdaňují víno nenulovou sazbou, jsou především ty, které měly vyšší zdanění čistého lihu. Je to tedy např. Velká Británie, Finsko, Švédsko nebo Dánsko.

Výnos z akcízu na víno a meziprodukty tak pochází ze šumivých vín a meziproduktů, u kterých není předpokládána vysoká spotřeba. Stejně jako v případě piva, sazby daně z vína a meziproduktů nereflektují množství objemového alkoholu. Nelze tudíž předpokládat, že by inkaso ze spotřební daně z vína a meziproduktů jakkoliv odpovídalo potřebám k sanaci škod způsobených jejich konzumací.

6.4 Srovnání inkasa ze spotřebních daní z lihovin se spotřebou lihovin

Legislativní rámec zdanění lihovin má přímý vliv na inkaso z těchto výrobků. Celkové inkaso z lihovin bylo v roce 2014 dle Celní správy (2009) ve výši 11 642,2 miliónů Kč, z čehož největší podíl připadá na daň z lihu (6 753,8 mil. Kč), dále pak z piva (4 593,4 mil Kč) a nejmenší část z vína (295 mil. Kč).

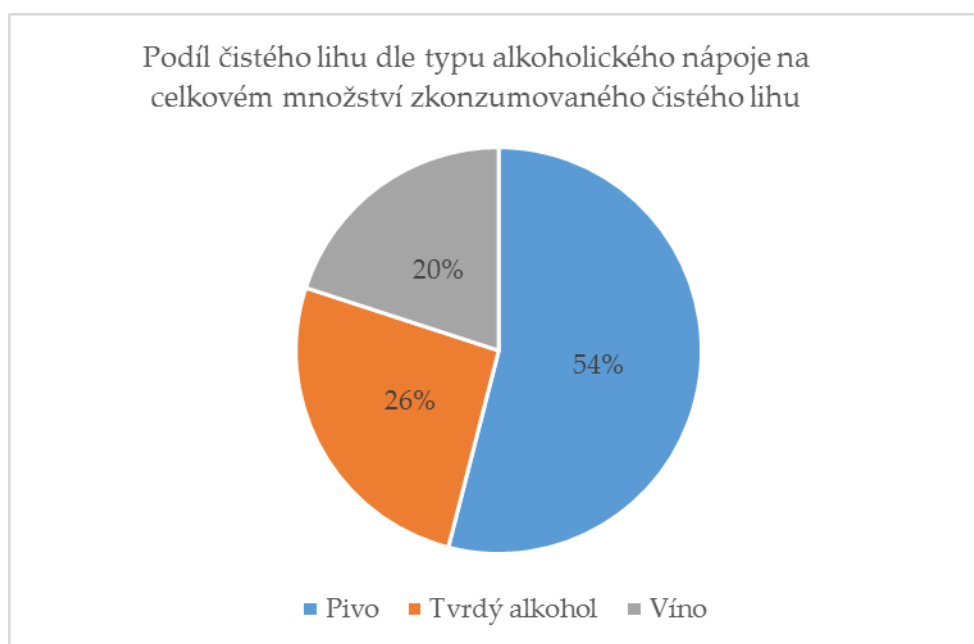
Graf 1: Rozložení inkasa ze spotřebních daní z lihovin v roce 2014

Zdroj: Celní správa (2009), upraveno

Je zajímavé tyto údaje porovnat s podílem vypitého čistého lihu z jednotlivých lihovin na jeho celkovém množství, který uvádí WHO (2014)

Graf 2: Podíl čistého lihu dle typu alkoholického nápoje na celkovém množství zkonsumovaného čistého lihu

Zdroj: WHO (2014), upraveno

Z údajů je patrné, že inkaso z jednotlivých lihovin vůbec neodpovídá jejich spotřebě. Nejvíce čistého lihu se z celkové konzumace spotřebuje z piva (54 %), avšak na inkasu se zdanění piva podílí z necelých 40%. Čistého lihu z vína se spotřebuje 26 % z celku, ale na inkasu se podílí téměř zanedbatelně (2,5 %). Naopak nejvíce se vybere na SPD z lihu (58 %), i když čistého lihu z tvrdého alkoholu se spotřebuje 26%.

Tyto výsledky lze ale očekávat už jen při prozkoumání nastavení zdanění jednotlivých lihovin, kdy mají malé pivovary a drobní vinaři značné daňové zvýhodnění. Je pravděpodobné, že nastavení sazeb reflektuje jiné záměry, než ty, které by byly postaveny na spotřebě čistého lihu bez rozdílu toho, z jaké lihoviny pochází. Zároveň lze konstatovat, že největší daňové břemeno leží na výrobcích podléhajících zdanění lihu.

7 Studie zaměřené na společenské náklady vzniklé spotřebou alkoholu

Pro pokročení v této práci je nutné stanovit postup, jak nejlépe určit společenské náklady vzniklé spotřebou alkoholu v České republice za sledované období. Z určení výše těchto nákladů totiž bude dále určeno, jaká část nákladů není pokryta z daňového inkasa spotřebních daní. Výsledná neuhrazená potřeba pak poslouží k výpočtu, na základě kterého bude navrhována sazba daně z alkoholu tak, aby byly veškeré společenské náklady pokryté z daňového inkasa.

První uvedená studie, zabývající se danou tématikou, byla provedena Matzopoulosem a kol. (2014), který provedl kalkulaci těchto nákladů v Jihoafrické republice pro rok 2009. Samotný výzkum pak probíhal v roce 2013. V této studii byla na základě rešerše analyzována data pro zkoumaný rok, přičemž se studie podrobně zabývala vlivem alkoholu na různé oblasti života, které jsou vyjádřeny jako náklady na zdravotní péči související se spotřebou alkoholu i její prevencí, kriminalitou a jejími následky, škodami způsobenými řízením pod vlivem alkoholu. Tyto náklady jsou pak označovány jako hmotné náklady. Další skupinou jsou pak nehmotné náklady, které obsahují náklady na kvalitu života či předčasné úmrtí. Studie se kromě hodnot vyjádřitelných v penězích zabývá i psychologickým dopadem nadužívání alkoholu, jako jsou různé psychické potíže, případně traumata způsobená dopravními nehodami či kriminalitou a výkonem práce pod vlivem alkoholu, které jsou obtížně vyčíslitelné.

Autoři studie pak odhadují, že hmotné náklady vzniklé se spotřebou alkoholu tvoří 1,6 % HDP, přičemž se dále uvádí, že hmotné náklady spolu s těmi nehmotnými mohou v Jihoafrické republice tvořit až 10 - 12 % HDP.

Sledovanou problematiku přibližuje Lee a Forsyth (2011) v další studii, která byla provedena v roce 2011 ve Velké Británii a Austrálii. Práce byla zaměřena na nebezpečnost alkoholu v porovnání s heroinem, kde byly obě zkoumané drogy srovnávány za pomoci psychických, finančních a společenských nákladů spojených s jejich užíváním. Výsledky byly získány na základě analýzy statistických dat spotřeby alkoholu včetně statistik týkajících se úmrtí spojených s alkoholem. Dále je mimo jiné použita rešerše literatury zkoumající zdravotní dopady užívání alkoholu na veřejnost. Jako příklad mohou být uvedeny výsledky týkající se řízení pod vlivem alkoholu, kdy podle statistik Australian

National Drug Strategy Household Survey (NDSHS) z roku 2005 vyplývá, že jeden z osmi lidí (zkoumáno na vzorku 2 milionů lidí) řídil pod vlivem alkoholu, což je 13,4 % populace. V porovnání s roky 1995, kdy toto číslo činilo 8,2 % a rokem 2001 ve kterém se řízení pod vlivem alkoholu dopustilo 10,8 %, je zřejmá vzrůstající tendence, přičemž na tento růst mají vliv ženy, jejichž podíl se z 6,2 % téměř zdvojnásobil na 11,7 %.

Autor nicméně odhaduje, že ve Velké Británii bylo v roce 2006/2007 vynaloženo v souvislosti se škodami způsobenými konzumací alkoholu na zdraví až 3 miliardy liber, přičemž celkové náklady související s problematikou mohou tvořit až 20 miliard liber. Co se týče Austrálie, byly pro rok 2010 odhadnuty celkové náklady na 36 miliard dolarů, přičemž 24,7 miliard tvoří náklady přímé a 11,4 miliard náklady nepřímé.

Stanovením společenských nákladů škodlivé spotřeby alkoholu se dále ve svém článku zabývá i Mohapatra a kol. (2009). Ti se zaměřili na země s vysokými příjmy, jako jsou Spojené Státy Americké, Japonsko, Kanada atd. Bylo zde porovnáno a zpracováno do tabulek několik různých studií, a to na základě ukazatelů potenciálních přímých a nepřímých nákladů. Práce využívá metody literární rešerše, extrakce dat a také komparace. Autoři pak váženým průměrem celkových nákladů ve zkoumaných zemích určili, že společenské náklady v zemích s vysokými příjmy činí 1,58 % HDP.

Studie na dané téma byly zveřejněny i v dřívějších letech. Například v roce 1983 se Parker a kol. zabývali určením společenských a ekonomických nákladů spojených s alkoholovou závislostí ve státě Minnesota. Studie je zpracována jako literární rešerše, avšak také používá neveřejná data z Minnesota Department of Health, Public Safety a dalších institucí. Ve zkoumaném roce tvořily náklady na spotřebu alkoholu asi 2,8 - 4,3 % osobních příjmů, přičemž náklady na zdravotní péči tvořily odhadem přibližně 216 miliard dolarů, což odpovídalo 3,8 % všech nákladů na zdravotní péči ve státě Minnesota. Co se týče produktivity práce včetně dočasné pracovní neschopnosti v souvislosti s alkoholem, autoři odhadují, že náklady mohly dosahovat až 1,2 miliard dolarů. Výsledky byly vypočteny pomocí násobku počtu zaměstnaných lidí, mírou lidí mající problém s nadměrnou spotřebou alkoholu a zisky.

Celkovou kalkulací dopadů v podobě zvýšeného onemocnění, zranění a ekonomických nákladů, které jsou přiřaditelné alkoholu a alkoholické závislosti, se zabývali Rehm a kol. (2009). Jejich studie hodnotila vliv spotřeby alkoholu na základě pohlaví, věku a dle regionů WHO, přičemž porovnávala spole-

čenské náklady ve vybraných zemích. Ve svém výsledku dochází ke skutečnosti, že odhadem až 3,8 % všech úmrtí a 4,6 % předčasných odchodů do důchodu jsou spojeny s konzumací alkoholu. Pro země s vysokým a středním příjmem tvoří náklady spojené se spotřebou alkoholu až 1% HDP.

Pro Českou republiku byla také provedena studie, která stanovovala výpočet společenských nákladů způsobených konzumací alkoholu. Tato podrobná studie s názvem Společenské náklady užívání alkoholu, tabáku a nelegálních drog v ČR v roce 2007 byla vypracována Zábranským (2011). Určení společenských nákladů pak bylo provedeno s využitím metodologie vytvořené Světovou zdravotnickou organizací. Pro výpočty pak byla použita data, a to jak data sekundární, tak i ta, která byla pořízena přímo pro tuto studii. Do výpočtu tak byla zahrnuta data určující náklady na přiřaditelné nemoci, kriminalitu, náklady v souvislosti s dopravou, probační a mediační služby, administrativní náklady či náklady spojené s mortalitou a morbiditou. Na druhou stranu autor do studie oproti jiným zahrnuje i společenský přínos, který vzniká při střídání konzumaci alkoholu. Autor této práce poté stanovuje společenské náklady, které lze přiřadit spotřebě alkoholu, ve výši 0,46 % HDP.

Z výčtu uvedených studií tedy bude vybrána poslední, dle které budou stanoveny společenské náklady, pro každý rok zvlášť. Důvodem výběru této studie je její aktuálnost a zároveň uzpůsobení pro české podmínky. Studie také nabízí ucelenou metodologii k jednotlivým skupinám nákladů, takže by bylo možné ji použít i na další roky, díky čemuž by výsledky v této práci nabyly větší přesnosti. Další výhodou je, že Zábranský (2011) oproti jiným autorům započítává i administrativní náklady spojené s výběrem spotřebních daní z alkoholu a společenských přínosů, které alkohol v malém množství přináší.

8 Metodika

Po stanovení výzkumných otázek bylo pro tuto práci nezbytné prostudovat relevantní literaturu, díky čemuž došlo k hlubšímu poznání zkoumané problematiky. Jako hlavní zdroj informací posloužily především knižní zdroje, které byly doplněny o odborné články zabývající se daným tématem. Na základě této literatury převažovala v práci nejprve definice základních pojmů, které jsou v textu používány. S tímto přístupem byly popsány i obecně platné a uznávané vztahy a případně i předpoklady zkoumané problematiky. U kapitoly pojednávající o spotřebních daních byla provedena i klasifikace této daně.

Pro ucelení poznání problematiky zdanění lihovin v České republice byl v další kapitole analyzován současný legislativní rámec zdanění lihovin. Pozornost byla zaměřena hlavně na předmět daně, sazby spotřebních daní z lihovin a případně i další informace, které by měly tyto dva faktory ovlivňovat. V případech, kde to bylo vhodné, došlo i ke komparaci jednotlivých sazeb s ostatními zeměmi EU.

Tyto části práce jsou ve výsledku nutné k uvědomění si problémových oblastí zkoumaného tématu. Veškeré nabyté znalosti pak budou brány v potaz při výpočtech a v závěru navrhovaných doporučeních, která by měla být výstupem této práce.

Poslední částí, která vychází z odborné literatury, byla identifikace a následná rešerše dosavadních odborných studií, které jsou zaměřené na společenské náklady vzniklé škodlivou spotřebou alkoholu. Cílem bylo stanovit společenské náklady způsobené konzumací alkoholu během jednoho roku. Z této hodnoty pak budou v početní části práce pro každý rok určeny společenské náklady připadající na spotřebované množství ethanolu z různých druhů alkoholických nápojů.

Následně bude navazovat část práce, která bude zaměřena na výpočty, na základě kterých vznikne závěrečné doporučení k úpravě sazeb. Pro tuto část bude nutné zajistit vhodná sekundární data. Tato data budou čerpána z veřejně dostupných webových stránek Českého statistického úřadu a Celní správy České republiky. Pro účely této práce bude potřeba z Českého statistického úřadu získat hodnoty uvádějící spotřebu čistého lihu z jednotlivých druhů alkoholických nápojů, které byly zkonzumovány na území České republiky. Z Celní správy pak budou použita data reprezentující čisté

inkaso ze spotřebních daní z lihu, piva a vína a meziproductů. Předpokládá se, že ne všechna potřebná data budou ve vhodných jednotkách, a že některá z nich tak bude nutné převést na jiné jednotky. V některých výpočtech bude také potřebná znalost, kolik procent byla v jednotlivých letech sazba DPH. Nezbytné bude využití dat, která jsou uvedena pro období jednoho kalendářního roku a to v letech 2006 až 2013.

Na základě zjištěných dat pak bude stanovena spotřeba celkového ethanolu, kde pro líh a líh z pěstitelských pálenic bude jejich spotřeba určena ze zjištěného inkasa těchto lihovin. Tato inkasa budou vydělena jednotlivými sazbami používanými v jednotlivých letech. Tento postup ale nelze použít pro výpočet spotřeby piva, vína a meziproductů, protože tyto výrobky jsou zdaněny na základě jiného principu, než je obsah alkoholu. Proto budou data o spotřebě čistého lihu z piva, vína a meziproductů získána z Českého statistického úřadu.

Dále bude určena výše společenských nákladů vzniklých škodlivou spotřebou sp, která připadá na jeden hl čistého lihu. Při výpočtu tohoto údaje se bude vycházet ze studie, která v roce 2007 stanovila jejich výši jako 0,46 % HDP. Vypočtená hodnota pak bude vydělena celkovou spotřebou ethanolu v hl v roce 2007 označenou jako SPO2007. Tento výpočet tak bude dle následujícího vzorce:

$$sp = HDP_{2007} * 0,0046 / SPO_{2007} \quad (1)$$

Poté, co bude zjištěna jednotlivá spotřeba alkoholických nápojů v každém roce SPO_{rn}, bude možné dále stanovit společenské náklady, které tato spotřeba vytváří. Společenské náklady se poté vypočtou z následující vzorce:

$$SPN_{rn} = SPO_{rn} * sp \quad (2)$$

kde r zastupuje rok, n druh alkoholického nápoje. SPN_{rn} značí společenské náklady vzniklé spotřebou ethanolu z určitého druhu alkoholu v roce.

Výsledkem tedy budou vypočtené jednotlivé společenské náklady z jednotlivých druhů alkoholických nápojů připadající na spotřebu ethanolu v hektolitrech. Provedený součet těchto nákladů v každém roce pak bude představovat celkové společenské náklady SPN_{celkr}, které by měly být uhrazeny z daní uvalených na alkohol. Těmi budou spotřební daně z alkoholu a případně i ta část daně z přidané hodnoty, která je počítána ze SPD. Na základě toho, zda bude do výpočtů zahrnuto inkaso z DPH ze spotřebních daní, budou zvoleny

dvě základní varianty výpočtů, které budou nastiňovat možné přístupy k hrazení nákladů škodlivé spotřeby.

U varianty bez zahrnutí DPH se bude předpokládat, že pouze spotřebním daním náleží funkce sanační. Prvním krokem ke stanovení spotřebních sazeb na základě společenských nákladů bude spočítat, kolik z těchto nákladů těmito daněmi nejsou uhrazeny. K tomuto zjištění se použije následující vzoreček:

$$\text{NSPNcelkr} = \text{SPNcelkr} - \text{INKSpcelkr} \quad (3)$$

kde NSPNcelkr představují celkové neuhrazené společenské náklady a INKSpcelkr inkaso spotřební daně celkem v daném roce.

Tyto NSPNcelkr pak bude možné uhradit na základě dvou přístupů. První přístup bude postaven na výsledcích analýzy legislativního rámce zdanění lihovin v České republice. Bude se tedy snažit respektovat daňová zvýhodnění jednotlivých alkoholických nápojů a veškerá potřeba navýšení inkasa spotřebních daní bude uvalena na líh, který podléhá snížené sazbě daně. Pro každý rok tak bude vypočtena sazba daně sazrlíh, která by měla být připočtena k platné sazbě pro daný rok sazplrn, aby výsledné inkaso v daném roce pokrylo společenské náklady. Sazby v daném roce sazrlíh bude možné vypočítat ze vzorce:

$$\text{sazrlíh} = \text{NSPNcelkr} : \text{SPOrlíh} \quad (4)$$

kde SPOrlíh zastupuje spotřebu ethanolu z lihu zdaněného základní sazbou v daném roce.

Vypočtené sazby tedy bude nutné připočítat k platným sazbám, aby bylo zjištěno, jaká měla sazba ideálně být, aby se pokryly náklady. Tyto ideální sazby sazidrlíh by bylo možné určit na základě vzorce:

$$\text{sazidrlíh} = \text{sazrlíh} + \text{sazplrlíh} \quad (5)$$

Aby byla zjištěna jedna ideální sazba platná i pro celé období, bude nejprve nutné vypočítat sazbu sazrlíh platnou pro celé období. Ta se vypočte podle obecného vzorce pro výpočet váženého průměru.

$$\text{sazn} = \frac{\sum \text{SPOrn} * \text{sazrn}}{\sum \text{SPOrn}} \quad (6)$$

Zjištěná sazba se následně připočte k té, která byla použita dle ZSpD. Stanovení jedné ideální sazby pro celé období se bude provádět obdobným způsobem i v dalších variantách, proto se bude vycházet i z podobných vzorců.

Dalším přístupem k pokrytí neuhrazených nákladů je jejich rozpočítání na jednotlivé druhy alkoholických nápojů dle jejich podílu na celkové spotřebě ethanolu. Vychází se tak z předpokladu, že veškerá spotřeba alkoholu, bez rozdílu původu, způsobuje společenské náklady a ty by měly být uhrazeny ze zdanění těchto jednotlivých alkoholických nápojů.

Celková výše neuhrazených společenských nákladů v daném roce $NSPN_{celkr}$ tak bude rozdělena mezi jednotlivé druhy alkoholů tak, že se vynásobí podílem spotřeby ethanolu z jednotlivých druhů alkoholických nápojů na celkové spotřebě ethanolu v daném roce. Pro tento postup bude použit vzorec:

$$NSPN_{rn} = SPO_{rn} : SPO_{celkr} * NSPN_{celkr} \quad (7)$$

kde $NSPN_{rn}$ zastupují neuhrazené společenské náklady, které připadají v daném roce na určitý druh alkoholického nápoje a SPO_{celkr} představují celkovou spotřebu ethanolu v roce.

Dále se bude pokračovat obdobným postupem jako při výpočtu, kdy byly veškeré neuhrazené společenské náklady hrazeny pouze ze zdanění lihu. Výsledkem budou sazby spotřebních daní, které by se měly připočíst k již používaným sazbám. Na závěr pak bude uvedena jedna sazba společná pro všechny alkohol, která by měla být vybírána na základě množství ethanolu v alkoholických nápojích.

Obdobné výpočty budou provedeny i za předpokladu, že se na úhradě společenských nákladů podílí část výnosu z DPH, které se vybralo z daňového inkasa spotřebních daní. DPH tak zvýší inkaso daně ze vzorečku číslo 3 následujícím způsobem:

$$NSPN_{celkr} = SPN_{celkr} - INKSp_{celkr} * (1+dphr) \quad (8)$$

kde $NSPN_{celkr}$ budou nižší než v předchozích výpočtech, neboť inkaso spotřebních daně navýšila sazba daně z přidané hodnoty $dphr$. Obdobným způsobem vstoupí tato sazba i do výpočtů, které stanoví sazbu daně, která měla být uvalena každý rok navíc, aby byly pokryty v daném roce celé společenské náklady. Tato sazba totiž bude snížena o výnos z DPH.

Po stanovení konečných sazeb ze spotřeby pak budou provedeny kontrolní výpočty, které ověří, zda navržená sazba daně by ve sledovaném období pokryla vzniklé náklady.

Pro snazší a přesnější zpracování výpočtů a tím i celé diplomové práce bude použit textový procesor Microsoft Word, pro práci se samotným textem, a dále tabulkový procesor Microsoft Excel, díky němuž budou používána sekundární data zpracována za pomoci vzorců a výsledky z těchto dat budou následně prezentovány skrze grafy a tabulky.

9 Výpočty

9.1 Vstupní údaje k výpočtům

Pro následující výpočty je nezbytné vybrat vhodná data k následujícím výpočtům. Jak už bylo zmíněno v metodice práce, vycházet se bude především z inkasa spotřebních daní z lihu, ze kterého bude vyčleněn líh z pěstitelských pálenic (dále jen PP), dále z piva, vína a meziproductů (dále jen MZP) a následně celkového inkasa za daný rok. Dalšími potřebnými údaji jsou spotřeba čistého lihu z jednotlivých druhů alkoholických nápojů a společenské náklady, které vznikají z této spotřeby.

9.1.1 Inkaso spotřebních daně z alkoholu

Tabulka 5: Inkaso spotřebních daní z alkoholu rozdělené dle typu alkoholických nápojů

Mil. Kč	Inkaso spotřebních daní z alkoholu				
Rok	z lihu bez PP	z lihu z PP	z piva	z vína a MZP	Celkem
2013	6 073	491	4 504	288	11 357
2012	5 643	417	4 539	308	10 907
2011	6 377	464	4 540	295	11 676
2010	5 081	344	4 412	322	10 159
2009	7 587	576	3 484	341	11 987
2008	6 810	346	3 548	326	11 029
2007	6 657	534	3 580	340	11 112
2006	6 552	389	3 575	310	10 826

Zdroj: Celní správa (2009), upraveno

Z tabulky inkasa SPD z alkoholu lze vysledovat relativně stabilní příjem do státního rozpočtu, který se ve sledovaném období pohyboval ve výši mezi 10 až 12 miliardami Kč, kdy se nejvíce vybralo v roce 2011 a nejméně v roce 2010. Stabilita těchto příjmů do státního rozpočtu odpovídá teorii, která tvrdí, že výnosy z těchto daní jsou poměrně stabilní a dobře predikovatelné, což má velkou výhodu při plánování rozpočtů. Jak už vyplynulo z analýzy ZSpD, nejvíce se na celkovém inkasu podílelo inkaso z lihu, které představovalo kolem poloviny celkového inkasa. Vysoký podíl na celkovém inkasu může být způsoben sku-

tečností, že ZSpD neumožňuje, kromě lihu z pěstitelských palíren, snížení sazby daně z lihu. Při pohledu na vývoj inkasa z lihu je patrný skok v roce 2010, kdy došlo k poklesu o 1,5 mld. Kč. Tento propad lze zdůvodnit vyšší sazbou daně z lihu, která vzrostla o 2000 Kč/hl. Další propad lze vidět i v roce 2012. V tomto roce propukla methanolová aféra, která byla spojena i s prohibicí alkoholu. Inkaso z lihu vyrobeného v pěstitelských palírnách pak přinášelo do státního rozpočtu výnos ve výši kolem 400 milionů Kč.

Druhý nejvyšší podíl na celkovém inkasu představuje inkaso z piva. Opět se jedná o poměrně stabilní zdroj příjmů do státního rozpočtu, který těží především z vysoké spotřeby piva. Ve zkoumaném období si lze všimnout zlomu v inkasu z piva v roce 2010. Do tohoto roku bylo inkaso stabilní ve výši 3,5 mld. Kč a od roku 2010 vzrostlo toto inkaso zhruba o 1 mld. Kč. Tento skok lze opět zdůvodnit změnou ve zdanění piva.

Nejmenší podíl na celkovém inkasu pak představuje inkaso z vína a meziproduktů, neboť velká část spotřeby vína je zdaněna nulovou sazbou. Ve výsledku tak každý rok plyne do státního rozpočtu inkaso ve výši kolem 300 milionů Kč.

9.1.2 Spotřeba ethanolu

Tabulka 6: Absolutní a relativní rozložení spotřeby ethanolu z jednotlivých druhů alkoholických nápojů v letech 2013-2006

hl, %	Spotřeba ethanolu								
	z lihu bez PP		z lihu z PP		z piva		z vína a MZP		celkem
Rok	Absolut.	Re-lat., v %	Absolut.	Re-lat. v %	Absolut.	Re-lat. v %	Absolut.	Re-lat. v %	Absolut.
2013	213 094	21,2	34 336	3,4	525 536	52,3	231 236	23,0	1 004 202
2012	198 004	19,9	29 146	2,9	525 465	52,8	241 714	24,3	994 329
2011	223 768	22,6	32 435	3,3	503 841	50,8	230 927	23,3	990 971
2010	178 287	19,0	24 028	2,6	504 828	53,8	231 380	24,7	938 524
2009	286 286	26,6	43 292	4,0	524 575	48,8	220 322	20,5	1 074 475
2008	256 976	24,6	25 992	2,5	542 344	51,9	219 024	21,0	1 044 336
2007	251 197	24,5	40 176	3,9	516 206	50,4	216 807	21,2	1 024 385
2006	247 259	24,8	29 241	2,9	513 333	51,6	205 333	20,6	995 166

Zdroj: ČSÚ (2014), upraveno

Výše uvedená tabulka předkládá spotřebu čistého lihu, neboli ethanolu, v letech 2006 – 2013. Údaje pro líc vychází z inkasa, které bylo vydělené platnými sazbami z lihu. Tento postup ale nelze uplatnit pro pivo, víno a meziprodukty, proto byly tyto údaje získány z Českého statistického úřadu, který uvádí spotřebu čistého lihu na obyvatele a zároveň uvádí i počet obyvatel, který byl k výpočtu použit. Zpětným vynásobením tak byla zjištěna celková spotřeba z těchto alkoholických nápojů.

Opět je patrné, že celková spotřeba je poměrně stabilní a je ve výši kolem jednoho miliónu hektolitrů ethanolu ročně. Určitý pokles ve spotřebě lze vypořozovat v roce 2010, kdy byl pokles způsoben snížením spotřeby lihovin i piva. Tento pokles lze přičíst změně v daňové politice.

Nejvyšší podíl na celkové spotřebě čistého lihu lze připsat pivu, ze kterého každým rokem pocházela zhruba polovina z celkového ethanolu. Čtvrtinou se podílelo víno a meziprodukty, ačkoliv zde je možné předpokládat, že reálná spotřeba čistého lihu z vína a meziproduktů byla vyšší, neboť zde nejsou zahrnuty výrobky od drobných vinařů. Spotřeba lihu pak v součtu s lihem z pěstitelských pálenic tvoří poslední část, tedy zhruba čtvrtinu, spotřeby.

9.1.3 Společenské náklady způsobené spotřebou alkoholu

Tabulka 7: Výpočet společenských nákladů připadající na hl ethanolu v Kč

SPN v roce 2007 v Kč	Celková spotřeba ethanolu v hl v roce 2007	SPN na 1 hl ethanolu v mil. Kč
16 354 800 000	1 024 385	15 965

Zdroj: Zábranský (2011), upraveno

Stanovení společenských nákladů způsobených spotřebou alkoholu proběhne na základě vybrané studie z kapitoly pojednávající o dosavadních studiích zaměřených na společenské náklady vzniklých spotřebou alkoholu. Tato studie uvádí, že SPN představují 0,46% HDP, což je rovno 16 354, 8 miliónům Kč. Vztáhnou-li se tyto náklady na celkovou spotřebu ethanolu, která tyto náklady způsobila, vyjde číslo, které říká, kolik Kč činí tyto náklady na jeden hektolitr. Z tabulky je zřejmé, že tyto náklady jsou ve výši 15 965 Kč/hl. Na základě této hodnoty pak budou určeny tyto společenské náklady pro jednotlivé roky.

Tabulka 8: Společenské náklady rozdělené dle spotřeby jednotlivých alkoholických nápojů v letech 2013-2006

Kč/hl	SPN rozdělené dle spotřeby jednotlivých alkoholických nápojů				
Rok	lihu bez PP	lihu z PP	piva	vína a MZP	celkem
2013	3 402	548	8 390	3 692	16 033
2012	3 161	465	8 389	3 859	15 875
2011	3 573	518	8 044	3 687	15 821
2010	2 846	384	8 060	3 694	14 984
2009	4 571	691	8 375	3 518	17 155
2008	4 103	415	8 659	3 497	16 673
2007	4 010	641	8 241	3 461	16 355
2006	3 948	467	8 196	3 278	15 888

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování (v mil. Kč)

Vynásobením společenských nákladů na jeden hl ethanolu a spotřebovaného množství ethanolu z jednotlivých alkoholických nápojů, dostaneme společenské náklady, které vznikají spotřebou tohoto alkoholu. V součtu pak představují společenské náklady způsobené spotřebou alkoholu na hl za jeden rok. Analogicky ke spotřebě čistého lihu lze tvrdit, že celkově tyto náklady jsou relativně na stejné úrovni, tedy od 15 do 17 miliard korun ročně. Opět je také patrný pokles v roce 2010, kdy došlo ke skokovému snížení těchto nákladů. Z podílu spotřeby jednotlivých alkoholických nápojů na celkové spotřebě lze vyvozovat i jejich podíl na společenských nákladech. Na ethanol z piva tak připadá zhruba polovina a na víno a lihoviny pak čtvrtina z celkových společenských nákladů způsobených spotřebou alkoholu.

Po stanovení výše těchto nákladů se naskýtá otázka, z jakých zdrojů je hradit. V následujících výpočtech jsou navrženy dvě základní varianty, kdy rozdíl mezi nimi je v zahrnutí DPH, vypočtené ze spotřebních daní, ke krytí společenských nákladů.

9.2 Výpočet sazeb bez zahrnutí inkasa DPH ze spotřebních daní

Tato varianta předpokládá, že veškeré společenské náklady by měly být hrazeny z výnosu spotřebních daní z alkoholu. Dani z přidané hodnoty jsou připisovány jiné funkce, než sanační, tedy k pokrytí vzniklých škod. Jelikož se ale DPH počítá ze spotřebních daní, je nezbytné případné navýšení spotřební daně osvobodit od DPH, aby nedocházelo k většímu daňovému zatížení, než je nutné, tedy k pokrytí škod vzniklých spotřebou. Po této úvaze je tedy potřebné

vyčíslit ty společenské náklady, které nebyly uhrazené z inkasa spotřebních daní uvalených na alkohol.

Tabulka 9: Výpočet neuhrazených společenských nákladů způsobených spotřebou alkoholu v letech 2013 – 2006

Rok	SPN	Celkové inkaso ze SPD	Neuhrazené SPN
2013	16 033	11 357	4 676
2012	15 875	10 907	4 968
2011	15 821	11 676	4 145
2010	14 984	10 159	4 825
2009	17 155	11 987	5 167
2008	16 673	11 029	5 644
2007	16 355	11 112	5 243
2006	15 888	10 826	5 062

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování (v mil. Kč)

Neuhrazené SPN tedy představují rozdíl mezi celkovými SPN a celkovým inkasem ze SPD. Výsledkem tak jsou hodnoty pro každý rok, které nebyly uhrazeny proto, že inkaso z daní, respektive daňové sazby, nebyly dostatečně vysoké. Tyto náklady, které by se měly pokrýt z vyšší spotřební daně, byly ve sledovaném období zhruba ve výši 5 mld. Kč za každý rok. To, na jakém principu a kterou konkrétní spotřební daň zvýšit, není snadné určit. Proto byly na základě teoretické části vybrány dva možné přístupy.

9.2.1 Zvýšení základní sazby z lihu

Tento přístup vychází z kapitoly o analýze ZSpD, kde jsou ustanovena různá daňová zvýhodnění pro jednotlivé alkoholické nápoje. Především se jedná o nulovou sazbu z tichého vína, stanovení sazby z piva na základě ročního výstavu a stupňů Plata anebo snížená sazba na líc, který byl vyroben v pěstitelských palírnách, kdy při jeho výrobě byly dodrženy stanovené podmínky. Při srovnání stanovené základní sazby spotřební daně z lihu v České republice s ostatními zeměmi Evropské unie, lze vyvodit, že v České republice je tato sazba nižší než sazba průměrná a naskýtá se tak určitý prostor pro zvýšení této základní sazby z lihu. Zároveň tak budou respektovány důvody pro daňové zvýhodnění jiných alkoholických nápojů.

Tabulka 10: Výpočet navýšení spotřební daně z lihu, bez změny sazby vztahující se na líc z pěstitelských palíren

Rok	Neuhrazené SPN v mil. Kč	Spotřeba ethanolu z lihu bez PP v hl	Navýšení SPD na líc v Kč/hl ethanolu
2013	4 676	213 094	21 944
2012	4 968	198 004	25 090
2011	4 145	223 768	18 524
2010	4 825	178 287	27 062
2009	5 167	286 286	18 049
2008	5 644	256 976	21 965
2007	5 243	251 197	20 872
2006	5 062	247 259	20 474
Vážený průměr			21 420

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování

Zbylé neuhrazené společenské náklady tak budou rozpočítány na spotřebu ethanolu z lihu (vyjma lihu z pěstitelských pálenic podléhajícího snížené sazbě), čímž vznikne pro každý rok sazba pro líc, která by se měla připočíst k té sazbě daně, která byla použita. Celkově pak lze váženým průměrem stanovit navýšení spotřební daně na líc, aby byly pokryty veškeré neuhrazené společenské náklady. Tato sazba je ve výši 21 420 Kč a pro období 2010 – 2013 by tak měla být konečná sazba daně z lihu ve výši 49 920 Kč/hl. Pro období 2006 – 2009 by pak měla dosahovat výše 47 920 Kč/hl.

Tabulka 11: Kontrolní výpočet po změně sazby daně z lihu, beze změny sazby daně z lihu z PP

Rok	Spotřeba ethanolu z lihu bez PP v hl	Upravená sazba daně z lihu v Kč/hl ethanolu	Inkaso z lihu bez PP po upravení daně v mil. Kč	Inkaso z ostatních lihovin v mil. Kč	Celkové inkaso po úpravě sazby daně v mil Kč	Celkové SPN v mil. Kč	Rozdíl inkasa a SPN v mil. Kč
2013	213 094	49 920	10 638	5 283	15 921	16 033	-112
2012	198 004	49 920	9 884	5 264	15 148	15 875	-727
2011	223 768	49 920	11 171	5 299	16 469	15 821	647
2010	178 287	49 920	8 900	5 078	13 978	14 984	-1 006
2009	286 286	47 920	13 719	4 401	18 120	17 155	965
2008	256 976	47 920	12 314	4 219	16 533	16 673	-140

2007	251 197	47 920	12 037	4 455	16 492	16 355	138
2006	247 259	47 920	11 849	4 274	16 122	15 888	234
						SUMA	0

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování

Kontrolní *Tabulka 11* ukazuje, že zvýšení sazby daně z lihu o uvedenou hodnotu by v rámci sledovaných let přineslo dostatek finančních prostředků, aby byly veškeré společenské náklady uhrazené. Výhodou této varianty by bylo ponechání daňových zvýhodnění ostatních alkoholických nápojů a jedna úprava ve formě změny sazby daně ve ZSpD. Zároveň by muselo ale dojít k osvobození uvedeného navýšení sazby 21 420 Kč/hl od DPH, aby nedocházelo k vyššímu daňovému zatížení spotřebitelů, než je nutné. Nevýhodou by pak bylo skokové zvýšení sazby daně z lihu, která by se mohla stát vyhledávaným cílem černého trhu. Dále by hrozila substituce lihovin jinými alkoholickými nápoji, které by byly oproti těmto lihovinám zvýhodněny.

9.2.2 Zdanění veškerého alkoholu

Druhou možností, jak vybrat potřebné prostředky k uhrazení společenských nákladů, je jejich rozpočítání na jednotlivé druhy alkoholických nápojů dle jejich podílu na celkové spotřebě, a tím pádem i výši společenských nákladů. Tento přístup je tak postaven na úvaze, že veškerý alkohol, bez rozdílu původu, je škodlivý a způsobuje společenské náklady. Tyto náklady by pak měly být pokryty z jeho zdanění.

Tabulka 12: Výpočet navýšení všech spotřebních daní z alkoholu

Rok	Lih bez zahrnutí PP			Lih z PP			Pivo			Vino a MZP		
	NSPN ze spotřeby lihu bez lihu z PP v mil. Kč	Spotřeba ethanolu z lihu bez lihu z PP v hl	Navýšení SPD na lih v Kč/hl ethanolu	NSPN ze spotřeby lihu z PP v mil. Kč	Spotřeba ethanolu z lihu z PP	Navýšení SPD na lih z PP v Kč/hl ethanolu	NSPN ze spotřeby piva v mil. Kč	Spotřeba ethanolu z piva v hl	Navýšení SPD na pivo v Kč/hl ethanolu	NSPN ze spotřeby vina a MZP v mil. Kč	Spotřeba ethanolu z vina a MZP v hl	Navýšení SPD na vino a MZP v Kč/hl ethanolu
2 013	992	213 094	4 656	160	34 336	4 656	2 447	525 536	4 656	1 077	231 236	4 656
2 012	989	198 004	4 996	146	29 146	4 996	2 625	525 465	4 996	1 208	241 714	4 996
2 011	936	223 768	4 183	136	32 435	4 183	2 108	503 841	4 183	966	230 927	4 183
2 010	917	178 287	5 141	124	24 028	5 141	2 595	504 828	5 141	1 189	231 380	5 141
2 009	1 377	286 286	4 809	208	43 292	4 809	2 523	524 575	4 809	1 060	220 322	4 809
2 008	1 389	256 976	5 405	140	25 992	5 405	2 931	542 344	5 405	1 184	219 024	5 405
2 007	1 286	251 197	5 118	206	40 176	5 118	2 642	516 206	5 118	1 110	216 807	5 118
2 006	1 258	247 259	5 087	149	29 241	5 087	2 611	513 333	5 087	1 045	205 333	5 087
Vážený průměr			4 929			4 901			4 928			4 919

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování

Z tabulky na str. 62 je tedy patrné, jak by se měly každým rokem zdanit jednotlivé alkoholické nápoje, aby došlo k pokrytí vzniklých společenských nákladů. Z váženého průměru pak vychází, že pro líc by se měla sazba navýšit o 4 929 Kč/hl ethanolu, pro líc z pěstitelských palíren o 4 901 Kč/hl ethanolu. Pivo by se kromě použitých sazeb mělo zdanit navíc dle jeho obsahu alkoholu a to sazbou 4 928 Kč/hl ethanolu a stejně tak i víno a meziprodukty by měly být zdaněny sazbou 4 919 Kč/hl na ethanol.

Tabulka 13: Kontrolní výpočet - navýšení všech spotřebních daní z alkoholu

Rok	Inkaso z lihu bez PP po uvalení daně	Inkaso z lihu z PP po uvalení daně	Inkaso z piva po uvalení daně	Inkaso z vína po uvalení daně	Celkové inkaso po uvalení daně	SPN	Rozdíl celkového inkasa a SPN
2013	7 124	659	7 094	1 426	16 302	16 033	-270
2012	6 619	560	7 129	1 497	15 804	15 875	71
2011	7 480	623	7 023	1 431	16 557	15 821	-736
2010	5 960	461	6 900	1 460	14 782	14 984	202
2009	8 998	788	6 069	1 425	17 280	17 155	-125
2008	8 076	473	6 221	1 403	16 173	16 673	500
2007	7 895	731	6 124	1 407	16 157	16 355	197
2006	7 771	532	6 104	1 320	15 728	15 888	161
						Suma	0

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování (v mil. Kč)

Z kontrolního výpočtu, kdy se k vybranému inkasu připočte inkaso z nově uvalených daní, vyplývá, že by takto navržené sazby pokryly veškeré společenské náklady, které během sledovaného období vznikly. Při použití této sazby navíc by ale pravděpodobně docházelo ke komplikaci stanovování daňové povinnosti. Především pivo by se dani podle 3 kritérií, které spolu nesouvisí. Tato varianta by tedy spíše znamenala jakýsi mezistupeň ve zdanění alkoholu, který i ještě částečně respektoval určitá daňová zvýhodnění. Nicméně by se mělo v konečném důsledku směřovat k jednotné sazbě daně na hektolitr čistého lihu tak, jak bylo vypočítáno ze studie vyčísľující společenské náklady. Tato používaná sazba by pak byla ve výši 15 965 Kč/hl ethanolu.

9.3 Výpočet sazeb se zahrnutím inkasa DPH ze spotřebních daní

Druhá varianta vychází z předpokladu, že společenské náklady představují částku, která by se měla vybrat z daní uvalených na alkohol. Těmi jsou spotřební daň a daň z přidané hodnoty. Zároveň, by se počítalo pouze s tím výnosem z DPH, který připadá na spotřební daň. Takovýto výnos totiž neovlivňuje ceny stanovené prodejci a je tak dobře předpověditelný. Zároveň se nebude muset řešit osvobození té části DPH, která je vypočtená ze spotřební daně, neboť tato částka sama o sobě vstupuje do výpočtů k uhrazení společenských nákladů.

Stejně jako u první varianty pak budou společenské náklady vzniklé spotřebou alkoholu rozpočítány jen na líc (mimo líc z pěstitelských pálenic podléhající nižší sazbě daně) a pak na všechny alkoholické nápoje.

Tabulka 14: Výpočet neuhrazených společenských nákladů způsobených spotřebou alkoholu po zahrnutí výnosu z DPH ze SPD

Rok	SPN	DPH	Celkové inkaso ze SPD	Celkové inkaso SPD a DPH ze SPD	Neuhrazené SPN
2013	16 033	21%	11 357	13 741	2 291
2012	15 875	20%	10 907	13 088	2 787
2011	15 821	20%	11 676	14 011	1 810
2010	14 984	20%	10 159	12 191	2 793
2009	17 155	19%	11 987	14 265	2 890
2008	16 673	19%	11 029	13 124	3 549
2007	16 355	19%	11 112	13 223	3 132
2006	15 888	19%	10 826	12 883	3 005

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování (v mil. Kč)

Společenské náklady, které vznikly spotřebou alkoholu lze tedy ponížít o již vybrané inkaso SPD z alkoholických nápojů a DPH z tohoto inkasa. Výsledkem jsou neuhrazené společenské náklady, které by se měly na daních ještě vybrat. Tyto náklady byly ve sledovaném období v rozmezí zhruba dvou až tří a půl miliard korun ročně. Ve srovnání s první variantou, ve které nebyl zohledněn výnos z DPH, je tato částka logicky znatelně nižší. Opět tedy budou provedeny dva různé výpočty, pomocí kterých se zjistí, jakým způsobem tyto společenské náklady uhradit.

9.3.1 Zvýšení základní sazby z lihu

Analogicky jako u první varianty se zde respektují daňová zvýhodnění piva, vína a meziproductů a lihu z pěstitelských pálenic, které jsou zdaněny nižší sazbou. Veškerá potřeba vznikající z pokrytí společenských nákladů tak spadá na líc, na který budou tyto náklady rozpočítány.

Tabulka 15: Výpočet navýšení spotřební daně z lihu, bez změny sazby vztahující se na líc z pěstitelských palíren, se zahrnutím DPH ze spotřebních daní

Rok	Neuhrazené SPN v mil. Kč	Neuhrazené SPN připadající na SPD v mil. Kč	Spotřeba ethanolu z lihu bez PP v hl	Navýšení sazby SPD na líc v Kč/hl ethanolu
2013	2 291	1 894	213 094	8 886
2012	2 787	2 322	198 004	11 728
2011	1 810	1 508	223 768	6 740
2010	2 793	2 327	178 287	13 054
2009	2 890	2 428	286 286	8 482
2008	3 549	2 982	256 976	11 605
2007	3 132	2 632	251 197	10 477
2006	3 005	2 526	247 259	10 214
Vážený průměr				10 038

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování

Při rozpočítání neuhrazených společenských nákladů je nezbytné počítat s tím, že se na jejich pokrytí bude opět podílet DPH ze SPD, proto budou náklady, které je potřeba vybrat jen na spotřebních daních, ještě nižší. Tyto hodnoty jsou pak v jednotlivých letech poděleny spotřebou ethanolu z lihu, bez lihu zdaněného sníženou sazbou z lihu. Výsledkem jsou sazby, které měly být uvaleny na spotřební daň z lihu navíc, aby byly během sledovaného období uhrazeny veškeré společenské náklady vzniklé škodlivou spotřebou alkoholu. Tyto sazby, které se měly připočíst k použitým sazbám, se pohybují v rozmezí 6 740 Kč/hl až 11 728 Kč/hl. Váženým průměrem lze stanovit sazbu ve výši 10 038 Kč/hl. Ve srovnání s výpočty, kde nebylo zahrnuto DPH, je nutné navýšení SPD zhruba poloviční. Výsledná sazba SPD by tedy měla ideálně být pro roky 2010 až 2013 38 538 Kč/hl ethanolu a pro roky 2006 až 2009 36 538 Kč/hl ethanolu.

Pro kontrolní výpočet tak tedy bylo sečteno inkaso ze spotřebních daní a daně z přidané hodnoty, které bylo vybráno a inkaso z těchto daní, které by se

vybralo, kdy by se spotřeba lihu zdanila ještě sazbou 10 038 Kč/hl. Souhrnné inkaso by pak pokrylo veškeré společenské náklady za sledované období.

Tabulka 16: Kontrolní výpočet po změně sazby daně na líh, se zachováním sazby daně pro líh z PP

Rok	SPN	Celkové inkaso SPD a DPH ze SPD	Inkaso ze SPD a DPH ze SPD z navýšení daně	Inkaso celkem	Rozdíl SPN a Inkasa
2013	16 033	13 741	2 588	16 330	-297
2012	15 875	13 088	2 385	15 473	401
2011	15 821	14 011	2 695	16 707	-886
2010	14 984	12 191	2 144	14 335	649
2009	17 155	14 265	3 420	17 685	-530
2008	16 673	13 124	3 070	16 194	479
2007	16 355	13 223	3 001	16 224	131
2006	15 888	12 883	2 954	15 836	52
				SUMA	0

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování (v mil. Kč)

9.3.2 Zdanění veškerého alkoholu

Opět se ale nabízí možnost rozdělit neuhrazené společenské náklady na veškerý alkohol dle podílu na celkové spotřebě. Zdaněn je tak veškerý líh neboť se předpokládá, že spotřeba jakéhokoliv alkoholu bez rozdílu původu z alkoholického nápoje způsobuje stejné společenské náklady.

Tabulka 17: Výpočet navýšení spotřebních daní se zohledněním výnosu z DPH ze spotřebních daní

Rok	Lih bez zahrnutí lihu z PP			Lih z PP			Pivo			Vino a MZP		
	NSPN ze spotřeby lihu bez lihu z PP v mil. Kč	Spotřeba ethanolu z lihu z PP v hl	Navýšení SPD na lih v Kč/hl ethanolu	NSPN ze spotřeby lihu z PP v mil. Kč	Spotřeba ethanolu z lihu z PP	Navýšení SPD na lih z PP v Kč/hl ethanolu	NSPN ze spotřeby piva v mil. Kč	Spotřeba ethanolu z piva v hl	Navýšení SPD na pivo v Kč/hl ethanolu	NSPN ze spotřeby vína a MZP v mil. Kč	Spotřeba ethanolu z vína a MZP v hl	Navýšení SPD na víno a MZP v Kč/hl ethanolu
2013	402	213 094	1 886	65	34 336	1 886	991	525 536	1 886	436	231 236	1 886
2012	462	198 004	2 335	68	29 146	2 335	1 227	525 465	2 335	564	241 714	2 335
2011	341	223 768	1 522	49	32 435	1 522	767	503 841	1 522	351	230 927	1 522
2010	442	178 287	2 480	60	24 028	2 480	1 252	504 828	2 480	574	231 380	2 480
2009	647	286 286	2 260	98	43 292	2 260	1 185	524 575	2 260	498	220 322	2 260
2008	734	256 976	2 856	74	25 992	2 856	1 549	542 344	2 856	625	219 024	2 856
2007	645	251 197	2 569	103	40 176	2 569	1 326	516 206	2 569	557	216 807	2 569
2006	627	247 259	2 538	74	29 241	2 538	1 303	513 333	2 538	521	205 333	2 538
Vážený průměr	2 319			2 286			2 310			2 297		

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování

Při rozpočítání společenských nákladů tedy vychází, že pokud by se měl zdaňovat veškerý alkohol ve sledovaném období s tím účelem, aby pokryl neuhrazené společenské náklady, měl by se navíc zdanit ve výši 2 319 Kč/hl ethanolu z lihu zdaněného základní sazbou. Výsledné sazby by tak byly ve výši 30 819 Kč/hl a 28 819 Kč/hl ethanolu. Dále by se měl navíc zdanit líh zdaněný nižší sazbou daně z lihu, a to ve výši 2 286 Kč/hl ethanolu. Použité sazby by pak byly 16 586 Kč/hl a 15 586 Kč/hl ethanolu. Pivo by mělo být navíc zdaněno sazbou na ethanol ve výši 2 310 Kč/hl a víno pak ve výši 2 297 Kč/hl.

Tabulka 18: Kontrolní výpočet - navýšení všech spotřebních daní se zohledněním výnosu DPH ze SPD

Rok	Inkaso z lihu bez PP po uvalení daně	Inkaso z lihu z PP po uvalení daně	Inkaso z piva po uvalení daně	Inkaso z vína po uvalení daně	Celkové inkaso po uvalení daně	Neuhrazené SPN	Rozdíl celkového inkasa a SPN
2013	598	95	1 469	643	2 805	2 291	513
2012	551	80	1 457	666	2 754	2 787	-33
2011	623	89	1 397	637	2 745	1 810	935
2010	496	66	1 399	638	2 599	2 793	-194
2009	790	118	1 442	602	2 952	2 890	63
2008	709	71	1 491	599	2 853	3 549	-695
2007	693	109	1 419	593	2 814	3 132	-318
2006	682	80	1 411	561	2 734	3 005	-271
						Suma	0

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování (v mil. Kč)

Při použití těchto sazeb i se zahrnutím inkasa z DPH z těchto spotřebních daní dle kontrolních výpočtů vychází, že by tyto sazby ze SPD navíc pokryly veškeré společenské náklady, které vznikly spotřebou alkoholu během sledovaného období. Avšak jedná se o jakýsi mezistupeň, kdy je uvalena další daň na spotřebu a to by celý proces výběru daní značně komplikovalo. Proto by bylo ideální stanovit jednu konkrétní sazbu z daně na množství ethanolu v alkoholických výrobcích.

Tato jednotná sazba spotřební daně by se vypočetla jako vážený průměr, tedy kdy se celkové společenské náklady za sledované období vydělí celkovou

spotřebou alkoholu za stejné období. Výsledná sazba 13 348 Kč/hl ethanolu je pak použita při kontrolním výpočtu.

Tabulka 19: Kontrolní výpočet při uvalení jednotné sazby ze spotřeby ethanolu se zahrnutím DPH ze spotřebních daní

Rok	Celková spotřeba ethanolu v hl	Inkaso s použitou sazbou i s jednotlivými sazbami DPH v mil. Kč	SPN v mil. Kč	Rozdíl inkasa a SPN v mil. Kč
2 013	1 004 202	16 219	16 033	187
2 012	994 329	15 927	15 875	52
2 011	990 971	15 873	15 821	52
2 010	938 524	15 033	14 984	49
2 009	1 074 475	17 067	17 155	-87
2 008	1 044 336	16 589	16 673	-85
2 007	1 024 385	16 268	16 355	-87
2 006	995 166	15 808	15 888	-81
			SUMA	0

Zdroj: Vlastní výpočty a zpracování

Z tohoto kontrolního výpočtu tedy vychází, že v případě použití jednotné sazby daně z ethanolu bez rozdílu původu alkoholického nápoje, by došlo k uhrazení veškerých společenských nákladů způsobených škodlivou spotřebou alkoholu za celé sledované období.

10 Diskuze výsledků

Tato diplomová práce se zabývá navržením sazeb spotřebních daní uvalených na alkoholové výrobky v kontextu vznikajících společenských nákladů způsobených škodlivou spotřebou alkoholu. Na základě odborné studie byly tyto náklady stanoveny ve výši 15 965 Kč/hl spotřebovaného ethanolu. Ve sledovaném období 2006 až 2013 pak na základě celkové roční spotřeby ethanolu stanovené náklady dosahovaly výše v rozmezí 15 až 17 miliard korun za rok. Tyto společenské náklady by mělo být možné pokrýt z výběru spotřebních daní, případně i částí daně z přidané hodnoty, která je vypočtena z těchto spotřebních daní. V situaci, kdy by měly být náklady kryté jen daňovým inkasem ze spotřebních daní, se předpokládá, že tyto daně mají pouze sanační funkci a měly by být tedy k tomu účelu i vázány. Pokud ale do výpočtů vstupuje i inkaso DPH ze spotřebních daní, předpokládá se, že škodlivou spotřebou vzniknou náklady, které je nutné uhradit z jakýchkoliv jiných zdrojů.

K sanaci škod lze přistoupit dvěma způsoby. První vychází z analýzy legislativního rámce zdanění alkoholu, ze kterého vyplývá, že by potřebné zvýšení sazeb měl nést pouze líh zdaněný základní sazbou daně. Sazba daně z lihu by tak měla vzrůst téměř dvojnásobně a to na úroveň 49 920 Kč/hl ethanolu. Aby nedošlo k vyššímu daňovému zatížení, než by bylo nutné, měla by být část této daně osvobozena od daně z přidané hodnoty. Pokud by do výpočtů vstoupilo i inkaso DPH ze spotřebních daní, sazba spotřební daně z lihu by v tomto případě měla vzrůst na úroveň 38 538 Kč/hl. U ostatních sazeb na zbylé alkoholické nápoje by se respektovaly důvody, na základě kterých byly stanoveny. U vína a meziproductů je to daňová konkurence a u piva pak silné postavení piva mezi ostatními alkoholickými nápoji.

Ačkoliv se uvádí, že cenová elasticita poptávky po alkoholu je neelastická, lze alkoholické nápoje považovat za blízké substituty, tudíž by hrozil přesun spotřeby lihu na spotřebu piva a vína, které by byly oproti lihu zvýhodněny. Tato daňová zvýhodnění by tedy pokrivila trh s alkoholem a zároveň by se projevila nesystematičnost v boji proti problémům spojených s alkoholem.

Vyšší sazba daně z lihu by navíc pravděpodobně lákala k většímu množství daňových podvodů než doposud, a proto by takové skokové zvýšení sazby daně mělo být doprovázeno i dalšími legislativními úpravami, především v oblasti prevence a postihů daňových úniků.

Druhý navržený postup, jak stanovit zdanění alkoholu, vychází z předpokladu, že veškerá jeho spotřeba je škodlivá bez rozdílu, z jakého alkoholického nápoje pochází. Tím pádem by měla být veškerá spotřeba alkoholu zdaněna na základě stejného principu. Společenské náklady způsobené škodlivou spotřebou alkoholu se tedy vyjádří na jednotku spotřeby čistého lihu. Je možné tuto sazbu zvolit jako jakousi dodatečnou sazbu k těm stávajícím uvedeným v ZSpD. Bez zohlednění daňového inkasa DPH ze spotřebních daní by tyto sazby navíc, které by uhradily celé společenské náklady, měly být pro líc 4 929 Kč/hl ethanolu, pro líc z pěstitelských palíren 4 901 Kč/hl ethanolu, pro pivo 4 928 Kč/hl ethanolu a pro víno a meziprodukty pak 4 919 Kč/hl ethanolu. Při zohlednění výnosu z DPH ze spotřebních daní by se tyto sazby pohybovaly kolem úrovně 2 300 Kč/hl. Stanovení a výběr spotřebních daní z alkoholu by byl ale značně komplikovaný a jednalo by se spíše o jakýsi mezistupeň v určení jedné sazby z daně z ethanolu. Ta by, pokud by měly společenské náklady hradit pouze spotřební daně, měla být ve výši 15 965 Kč/hl. V případě, že by se na hrazení nákladů podílelo i DPH, uvažovaná daň by byla nižší a to ve výši 13 348 Kč/hl.

Z výčtu těchto možností se jeví jako spravedlivá ta varianta, kdy je zdaněn alkohol jednotně na základě přepočtu na ethanol a na hrazení se podílí i daň z přidané hodnoty. Zároveň se tak využije daní, jakožto účinného nástroje v boji proti škodám způsobených alkoholem. Lze ale předpokládat, že tato varianta, kdy by se vinařské a pivovarské svazy snažily prosadit svá daňová zvýhodnění, nebude snadno realizovatelná. Nicméně i jakákoliv snaha v zavedení tohoto principu by znamenala určitý úspěch.

Zároveň by ale měl být naplněn předpoklad, že vybrané prostředky použité ze zdanění alkoholu plynou na pokrytí těchto škod. Tento předpoklad je ale těžké zaručit. V tom případě by uvedené sazby daně uvalené na alkohol měly být ještě vyšší.

Dalším slabým místem je pak stanovení sazeb na základě historických dat, kdy se předpokládala stejná spotřeba alkoholu i při vyšší daňové sazbě. Reálně by se však dalo předpokládat, že při vyšších cenách způsobených vyšší daní povede k nižší spotřebě a zároveň i nižším společenským nákladům vzniklých škodlivou spotřebou alkoholu.

11 Závěr

Spotřební daně jsou ve všech vyspělých ekonomikách světa používány jako fiskálně politický nástroj, který je státy zaváděn buď za účelem regulace ceny určitých komodit na trhu, nebo aby zvýšil příjmy státního rozpočtu. V České republice jsou spotřební daně v zásadě uvalovány na pět druhů komodit: minerální oleje (pohonné hmoty), tabák, líh („tvrdý“ alkohol), pivo a víno. Jejich administrativou je pověřena Celní správa ČR.

Spotřební daně bývají značně vysoké a i v České republice tvoří většinou nezanedbatelnou procentní část ceny zdaněného zboží, čímž do státního rozpočtu přispívají nemalou částkou. V případě alkoholu k tomu přispívá i skutečnost, že zde konzumace alkoholu patří k nejvyšším na světě. To s sebou přináší nejenom vysoké příjmy, ale i problémy – konkrétně pak společenské náklady způsobené škodlivou spotřebou alkoholu. Správně uvalená spotřební daň tak může sloužit jako účinný prostředek ke snížení poptávky po škodlivém zboží a zároveň zajistit výběr finančních prostředků. Tyto nezanedbatelné daňové výnosy by se měly, jak je uváděno v teorii daní, podílet na úhradě zmíněných společenských nákladů.

Tato diplomová práce si tedy kladla za cíl stanovit způsob, jak nastavit zdanění alkoholu v České republice, aby daňové inkaso ze spotřebních daní z alkoholu pokrylo společenské náklady způsobené škodlivou spotřebou lihovin. K naplnění tohoto cíle muselo být provedeno několik dílčích úkonů. V první řadě byly zhodnoceny teoretické poznatky a předpoklady vztahující se k problematice spotřebních daní a společenských nákladů. K ucelení celého tématu pak byla provedena analýze legislativního rámce zdanění alkoholu. Z těchto kapitol pak vyplynuly nezbytné kroky pro další postup v práci. Tím bylo stanovení společenských nákladů způsobených spotřebou alkoholu na základě řešerše odborných studií.

Tyto společenské náklady pak sloužily k výpočtům stanovení ideálních sazeb daně na alkohol. Před samotným výpočtem však byly navrženy různé varianty, na základě kterých byly stanoveny výpočty. Rozdíl v těchto variantách spočíval v respektování daňových zvýhodnění jednotlivých typů alkoholických nápojů. Zároveň byl zohledněn i výnos z daně z přidané hodnoty odvozený ze spotřební daně.

Navržené sazby daně pak byly podrobeny kontrolnímu výpočtu, zda by inkaso z nich vypočtené, bylo schopné pokrýt vzniklé společenské náklady ve zkoumaném období.

V diskuzi pak byly jednotlivé možnosti okomentovány.

12 Literatura

ANDERSON, P., BAUMBERG, B. *Alcohol in Europe: A Public Health Perspective*. London: Institute of Alcohol Studies, 2006. 432 s. ISBN 92-79-02241-5.

ARNOLD, J. *Origin and History of Beer and Brewing: From Prehistoric Times to the Beginning of Brewing Science and Technology*. Cleveland, Ohio: Reprint Edition by BeerBooks, 2005. 411 s. ISBN 0-9662084-1-2.

Celní správa České republiky: *Informace o činnosti Celní správy ČR za rok 2012* [online]. 2012 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <<http://www.celnisprava.cz/cz/statistiky/Vron%20zprvy/Informace%20o%20výsledcích%20činnosti%20Celní%20správy%20ČR%20za%20rok%202012.pdf>>

Celní správa České republiky: *Seznam čísel vybraných výrobků pro EMCS* [online]. 2009 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/dane/spd-system-emcs/Informace/EU_kod_VV_CZ_kod_VV.pdf>

Celní správa České republiky: *Tisková zpráva Celní správy ČR: Celníci kontrolují pěstitelské pálenice* [online]. 2011 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <<https://www.celnisprava.cz/cz/crplzen/tiskove-zpravy/2011/Stranky/celnici-kontroluji-pestitelske-palence.aspx>>

Celní správa České republiky: *Výroční zprávy* [online]. 2009 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <<http://www.celnisprava.cz/cz/statistiky/Stranky/vyrocnizpravy.aspx>>

Celní správa České republiky: *Základní komentář ke statistikám* [online]. 2009 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <<https://www.celnisprava.cz/cz/dane/statistiky/Stranky/komentary.aspx>>

CNOSSEN, S. *Theory and practice of excise taxation : smoking, drinking, gambling, polluting, and driving*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 255 s. ISBN 0-19-927859-8.

- Český statistický úřad: HDP *Výdajová metoda* [online]. 2015 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.makroek_vydaj>
- Český statistický úřad: *HDP Spotřeba potravin - 2013* [online]. 2014 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/spotreba-potravin-2013-de0e4yvg8q>>
- DAVID, P. *Teorie daňové incidence s praktickou aplikací*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2007. 111 s. ISBN 978-80-7204-522-8.
- DAVID, P. *Zdaňování a spotřeba cigaret*. 1.vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010. 207 s. ISBN 978-80-7204-711-6.
- Rada Evropské unie (EUR-Lex): *Směrnice Rady EU 92/83/EHS z 19.10.1992 o harmonizaci základů spotřebních daní na líh a alkoholické nápoje* [online]. 1992 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <<http://www.eurlex.cz/dokument.aspx?celex=31992L0083>>
- European Commission: *Excise duty tables* [online]. 2015 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/excise_duties/alcoholic_beverages/rates/excise_duties-part_i_alcohol_en.pdf>
- ENGS, R. Do Traditional Western European Drinking Practices Have Origins in Antiquity? *Informa Healthcare* [online]. 1995 [cit. 2015-05-13]. Dostupné z <<http://informahealthcare.com/doi/abs/10.3109/16066359509005208>>
- FICLOVÁ, E. *Spotřebné dane v Európe*. Brno: Tribun EU, 2009. 187 s. ISBN 978-80-7399-684-0.
- GATELY, I. *Drink: A Cultural History of Alcohol*. New York: Gotham Books, 2008. 546 s. ISBN 9781592403035.
- HANSON, David J. *Preventing alcohol abuse: alcohol, culture, and control*. Westport, Conn.: Praeger, 1995. 140 s. ISBN 0275949265.

- HOLMAN, R. *Ekonomie*. 5. vyd. Praha: C. K. Beck, 2011. 691 s. ISBN 978-80-7400-006-5.
- CHOMYNOVÁ, P., CSÉMY, L., GROLMUSOVÁ, L., SADÍLEK, P. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD): výsledky průzkumu v České republice v roce 2011*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2014. 214 s. ISBN 978-80-7440-101-5.
- JENČ, F. *Alkohol jako lék*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 1998. 250 s. ISBN 80-7207-151-3.
- JUREČKA, V. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2010. 336 s. ISBN 978-80-247-3258-4.
- KELBLOVÁ, M. *Encyklopedie nápojů*. 1. vyd. Praha: Grada, 1996. 182 s. ISBN 80-900250-8-0.
- KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie: úvod do problematiky*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 120 s. ISBN 978-80-7357-423-9.
- KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 275 s. ISBN 978-80-7357-574-8.
- LEE, G., FORSYTHE, M. Is alcohol more dangerous than heroin? The physical, social and financial costs of alcohol. *International emergency nursing* [online]. 2011 [cit. 2015-05-10]. Dostupné z <[http://www.internationalemergencynursing.com/article/S1755-599X\(11\)00008-5/abstract?cc=y=>](http://www.internationalemergencynursing.com/article/S1755-599X(11)00008-5/abstract?cc=y=>)
- MAISTO, S., GALIZIO M., CONNORS G. *Drug use and abuse*. 7th ed. Australia: Cengage Learning, c2015. xiv, 498 p. ISBN 978-1-285-45551-8.
- MATZOPOULOS, R. a kol. The cost of harmful alcohol use in South Africa. *SAMJ: South African Medical Journal* [online]. 2014 [cit. 2015-05-10]. Dostupné z <http://www.scielo.org.za/scielo.php?pid=S0256-95742014000200023&script=sci_arttext

- MAYO CLINIC: *Diseases and Conditions Alcoholism: Risk factors* [online]. 2015 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <<http://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/alcoholism/basics/risk-factors/con-20020866>>
- MOHAPATRA, S. a kol. Social cost of heavy drinking and alcohol dependence in high-income countries. *International journal of public health* [online]. 2010 [cit. 2015-05-10]. Dostupné z <<http://link.springer.com/article/10.1007/s00038-009-0108-9>>
- NAHODIL, F. *Veřejné finance v České republice*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 359 s. ISBN 978-80-7380-162-5.
- PARKER, David L. a kol. The social and economic costs of alcohol abuse in Minnesota, 1983. *American journal of public health* [online]. 1987 [cit. 2015-05-12]. Dostupné z <<http://ajph.aphapublications.org/doi/abs/10.2105/AJPH.77.8.982>>
- POGUE, T., SGONTZ, L. Taxing to Control Social Costs: The Case of Alcohol. *American Economic Review* [online]. 1989 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/1804784?seq=1#page_scan_tab_contents>
- Pomoc v závislosti...: *Obecně o závislostech: Zdravotní důsledky nadměrného pití alkoholu* [online]. 2014 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <<http://www.pomocvzavislosti.cz/cs/akt/zdravotni-dusledky-nadmerneho-piti-alkoholu>>
- REHM, J. a kol. Global burden of disease and injury and economic cost attributable to alcohol use and alcohol-use disorders. *The Lancet* [online]. 2009 [cit. 2015-05-16]. Dostupné z <[http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(09\)60746-7/fulltext](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(09)60746-7/fulltext)>
- ROSE, M., CHERPITEL, CH. *Alcohol: its history, pharmacology, and treatment*. Center City, MN: Hazelden, 2011. 371 s. ISBN 9781616494032.
- RYBIČKA, J., ČAČKOVÁ, P., PŘICHYSTAL, J. *Průvodce tvorbou dokumentů*. 1. vyd. Bučovice: Martin Stríž, 2011. ISBN 978-80-87106-43-3.

ŠIROKÝ, J. *Daňové teorie: s praktickou aplikací*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2008, xvi, 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.

Vláda České republiky: *Revize Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018* [online]. 2015 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/strategie-a-plany/revize-narodni-strategie-protidrogove-politiky-na-obdobi-2010-az-2018-125887/>>

VOLKÁNOVÁ, Z., KLAZAR, S. *Daně, daňová politika a daňová teorie*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2013. 143 s. ISBN 978-80-87839-07-2.

WORLD HEALTH ORGANIZATION: *Alcohol* [online]. 2015 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs349/en/>>

WORLD HEALTH ORGANIZATION: *Global status report on alcohol and health 2014* [online]. 2014 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/profiles/cze.pdf?ua=1>

WORLD HEALTH ORGANIZATION, Regional Office for Europe: *Alcohol use* [online]. 2015. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <<http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/alcohol-use>>

ZÁBRANSKÝ, T. *Společenské náklady užívání alkoholu, tabáku a nelegálních drog v ČR v roce 2007: zpráva z výzkumu: Centrum adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. LF UK v Praze a VFN v Praze*. Praha: Centrum adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. lékařská fakulta v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, 2011.

Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů.

Přílohy

A Příloha - seznam zkratek

MZP - meziprodukt

PP - pěstitelské palírny

SPD - spotřební daň

SPN - společenské náklady

ZSpD - zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních

WHO - WORLD HEALTH ORGANIZATION